

КОМИ ГІЗ — СЫКТЫВКАР

~~Н 24
82~~

У
ЖАЛАН ВÖЛÖС
дÖЗÖРІТÖМ

А. С. ПОСТЫКОВ

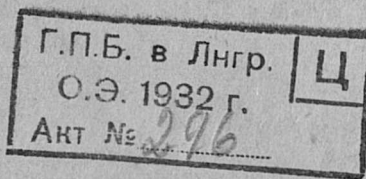
k-3

Коми-3

1-265

А. С. ПОСТЫКОВ

УЖАЛАН
ВÖЛÖС
dÖÖÖPITÖM

КОМИГОСИЗДАТ

СЫКТЫВКАР

1 9 3 2

А. С. Постников
уход за рабочей лошадью

Перевод с русского Шадрина

№ издания 38. Заказ 6327

Упол обл. № 395. Тираж 4200

Редактор — А. Елфимов

Тех. редактор — Соснин

Сдано в набор 27/III-32 г. подписано к печати 13/IV32 г.
Типография Коми ГИЗ-а, Сыктывкар Коммунистическая 1

КЫВВОҢ

Вөвлөн, Коми областувса условјоны, вывти ыжыд значењныс. Вөв основној вын өнја кад кежлө не сөмын виңму овмөсын, но медса ыжыд вөрлеңөмын. Оз-кө ло кола-на лыд вөвјас да колтчам-кө омөль рөда (качество-а) вөвјасө, вермас јона төдчыны овмөс кыпөдөмө, хоҗајственно-політическөј могјас олөмө пөртөмө, торја-нын вөрлеңөмө. Колө шуны, бөрја војасө, тыдалө вөвјастө пыдди пуктытөм оз сөмын јединоличниқјас-лөн. Уна колхозјас чінтісны вөв лыдсө. Став вөв лыдыс Коми областын 1931 во 1/VII лун кежлө вөлі лыдфысө 56060 душ, та піыс ужалан вөв 43620 душ.

Сулалө могөн 1932 воө вөв лыд содтыны 57450 душөҗ. Сыпіыс 43770 ужалан вөв, тајө лыдлігыс совхозјасын, обозјасын да лесоза-готовительнөј организацијасын колө лоны 5800 ужалан вөв, колхозјасын 18980 вөв. Содөмыскөд щөщ колө нуөдны вөв рөд бур-мөдан меропріяттөјас; да бура виңны-дөңө-рїтны, медым кыпаліс вөвлөн ужалан выныс.

Тажо ыгаык, аслас гижодон индо уна уж жылыг, медса-нын сы жылыг кыз вөлос бура дозоритны совхозса да колхозса ужалыг-жаслы.

КОЛАНЛУН ВӨЛӨС БУРА ДОЗОРИТОМЛОН

Вөв бөрса бур дозорыд—јона колана, медем виқтыны вөвлыг олөмсө, зоньвизасө, вынсө.

Бура дозоритомон ми вынөдам вөлос, вөчам сижос јона виолон, крепыдон, сижо вермыныжык пондас тышкасны нвласа да пыщкөсса локвочысјаскөд. Кужомон да вын-ебөс серти ужаломон, вөвјастө оз омөлт, а мөдарө—бур вөчө: јонмөдө, зоньвизөдө.

Бур дозорон ми визамө вөлос унапөлос вужана да вужтом висөмјасыг. Ревматизм висөмыг, сөнјас висөмыг, киска пыщкөс висөмјасыг и мукөдјасыг почо кокныда мынтөдчыны, уж бердас-кө кутчыган ужмы-лыг коланлунсө тырбурон вежөртөмон.

Аскадон да колана мерајас примиталөмон вужана висөмјас паскалөмыг регыдон сув-төны дај чикөз бырөны. Ставным-кө гөгөр-воам вужана висөмјасыг локлунсө да пон-дам-кө ставон отув отырышаон да кужомон тышкасны, вужана висөмјасыд регыдон бы-

рѡны. Абу ылын кад, кор журдожжасыд да дурмѡм вѡѡмжасыд лѡбны историческѡй вѡѡмжасѡн. Журдожжасыд Гѡрд арміяын ѡні-нін јона шоча овывлѡ, пыравлѡ сетчѡ сѡмын выль вѡвјас вѡјѡмѡн. Оз-кѡ вѡјны выль вѡвјастѡ—Гѡрд арміјаад журдој вѡѡмыд вѡжѡн-нін ескѡ ез петкѡдчывы.

Тѡдчымѡн чінѡ сѡбырскѡй јазва. Медым став вѡѡмжассѡ зѡкѡз бырдѡны, колѡ сѡмын јона пыѡдѡі пуктыны вѡв дѡѡѡритан ужсѡ да щук нуѡдны олѡмѡ зоогіеналыс да санітаріјалыс правілѡжассѡ.

КОЊУШЊА

Бур коњушња, кыѡі петкѡдлѡны опытјас, вѡѡ вѡвјаслыс зѡнвѡзасѡ. Вѡвјаслѡн вѡѡмыс јона чінѡ, најта зескыд да пемыд вѡж коњушњајассѡ-кѡ бурмѡдан, выльног лѡѡдан. дурк сынѡда венѡтілірујттѡм коњушњајассѡн артмѡны быдсама пѡлѡс вѡѡмјас, вѡѡмѡ вѡвјаслѡн лѡлалан тујјасыс, лѡѡ ревматѡзм, рахѡт да с. в. Вѡв пѡлшѡрјас бура тѡдѡны: сещѡм вѡѡмјас, шуам-кѡѡт плевропневманіја да инфлуенца, лѡбны да сѡкыда вѡѡдѡны дурк сынѡд пыщкын, пемыд коњушњаын сулалыс вѡвјасѡс.

Коњушња вѡчны бѡрјысѡѡ косіјјас да пѡѡѡм сертѡ колѡ вѡдчысны лѡк тѡв інѡм-

јасме. Оз-нын-кө поз да коңушнасө век-жө
лоө вочны васөдинө, сек сјө местасө војдөр
колө бура костыны да дренажірујтны—перјав-
ны вавізувтан канавајас. Коңушна вөчөм вы-
лө медбур материал—шакөссытөм вөр. Бур
вөрыс вөчөм коңушна буржыка вентиіірутчө
(буржыка сени сынөдыс вежласө), шоныд-
жык, бур вөр шоныдсө ас пырыс озжык леэ.
Пуыс вөчөм оланінын стөнјасыс јона көзыдјас
дырјі омөлжыка варуџьны, оз бшјыны сетчө
ваболјас, кызі сјө овлө кірпічыс да ізыс
вөчөм оланіјасын. Пуыс вөчөм помещенњөјас
омөлжыка кутөны амміак (кујөдыс артмөм
газ), пыржык овлөны сөстөмөг мукөд мате-
риалыс вөчөм серті. Коңушна стөн вөчөм
вылө сіз-жө мунөны із пластјас, өжыгајтөм
кірпіч да сырцовөј цемент. Медбур матөриа-
лөн лыџдысө өжыгајтөм кірпіч, медомө
лөн—өжыгајтөм кірпіч

Міјан местајасын медбурөн лөб пуыс
вөчөм жөж. Пуыс вөчөм жөж шоныдсө кутө
медјона дај абу вільд. Колө шуны, шөркөф
кыз доскаыс вөчөм да бура топөдөм жөж
буржык кальныка течөм торцы дорыс (тор-
цы—путорјас, жењыфіка вундалөмөн течөма
сувтеөн). Жөжлыс бөр кокувлањ пөкатсө
колө сөмын вөчны нењжыда 0,044 м-судта,
лібө нөітік не вөчны. Јона пөката жөж вы-
лын сулалігас вөвјас вөмөны: торкөб налөн

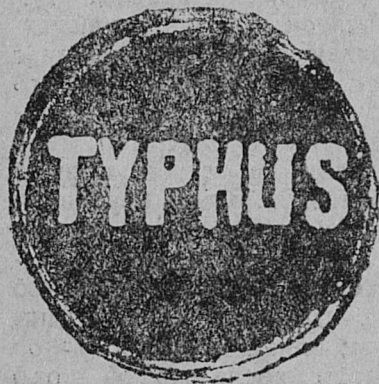
бөркок суставыс, торја-нин вермёны торкёныны тыра вёвјас, сещёминас најё кадтёг чанасёны.

Кірпічыс, ізјыс да цементыс вёчём жожјасан, омёла-кё сіјёс волёсалан, регыд вермёны прёступітчыны, гыжјасыс вісмёны. Пуыс вёчём жожув колё цементавны. Цементавнысё колё пёкатён, кыті пондас візувтны кујёд ваыс канавајасё. Овлё, кузаланог волсалігас удорас пукталёны доскајасё пёперега јурлёсјас да сіјё јурлёсјасыс кутёны кујёд ва візувтёмгыс. Јурлёсјастё колё течны первој кузалаён да сесга сывылё вёміс волсавны пёперёгён. Секі брусувтјасыс воесаёс лёны-да, кујёд ваыс вёлеју дај косёз візувтас. Јона бур вёчны—лепталан бостлан жож, сещём жожгыс доскајасё поёё боставлыны, мыкыны да костыны шонді воын; секі-жё мічаа весавны удор жожсё. Вёр тырмытём вёсна жожсё поёё вёчны оојыс сёмын вёчнысё колё рёвнёја, јона топыда да пыр вічны сёстёма. Некущёма оз поё жожсё вёчны рышкыд муыс: сіјё јона ваёё дај сетё уна чёжёёны быд пёлёс бактеріјајас. Пётёлёксё колё вёчны пуыс доскајасё мёда-мёдыскёд топыда топёдёмён.

Стрёјбаысмыс медвылысса јурсё-вевтсё-вёчны топыда, јонёс, кокніёс да медым вер-

міс вічны біжасы. Вевтув пыщкбсыс коло
шоньд: кымын сіјо лоб шоньд, сымын омб-
ла кутас пбтблбкыс вафыны.

Конушна мед вблі жуыд. Тбдмалбма-ын,
мыј жуыджык конушнажасын регыдбн чінб

вбвжаслбн вб-
ббмжасыс. Тор-
жа-ын јона шон-
дблбн жуыдыс:
шондб жуыд
вбјалб вужана
вбббмјаслыс
ба ктербјажасб,
оз лез вужана
вбббмјасыслы
пагкавны. Шон-
дб југбр бнмб-
мбн бырбны
ба ктербјажасыс б
ваыс, ваыс се-
тбнб лбб сбс-
тбм. Шондб ју-
гбрлбн бакте-
рбјажас олбм вы-
лб мбртббмыс

1. серп. Ббф вбббм новлббдыс
бацбллајас тбжбдыслбсны сајббчы-
ны шондб југбд сајб.

тыдалб со кушббм опытыс: стекланбј чашкаб
вбббнб кбстбны кушббмкб кбсел лббб студбн
да кор сіјб кынмас, вылысас кббббмы ббф
бацбллајас. Чашка цыбббсас увбббббныс

клетканы гөд бумагаыс вөчөм шынасјас (гөд бумагаыс југыдсө озжык леэ) да пыдөссө лөсөдөны шондi воэө часөнжынјөн кежлө. Табөрын чашкасө сувтөдөны торја шоныд шкапө да шөныдинас рөдмөдөны бактеріјассө. Тани бактеріјас өdjө быдмөны сөмын буква вестас. Кытчө шондi југөрыс инмө вөлі, сетыс став бактеріјаыс лөб кулөма. Вөвјасөс јурдој висөмөн висөдыс бактеріјас шондi воэын кулөны 24 часөн: сещөм-жө кадөн пөдө јашур баціллајас. Чахотка разөдыс баціллајас шондi воэын кулөны 7 лунөн. Југыд коңушњајасын пөтөса вешествојас кокњыджыка сылөны вөв сувјын, вөвлөн выныс петкөдчө јонжыка, ещажык көрым муно гөс вылө.

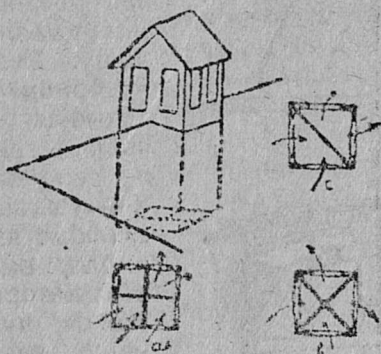
Көсјан-кө вөвлыс виэны өинјассө, колө медым коңушњаө југыдыс инмис вөвјаслы ез вескыда, а боксааныс. Ошиңјассө-кө вөчөма вылө, секи шондi југөрыс оз кут вескыда инмыны. Пемөсөс вынјөрөдөмыс да зөңвиза кутыс шондi југөрјас—ультрафиолетөвөј југөрјас—прөстөј стеклө пыр коңушњаө оз пырны, оз инмыны вөв диндэ. Они мијанын вөчөны увеолөвөј стеклөјас, кодјас ас пырыс ультрафиолетөвөј југөрсө леэды кокњия. Оз-кө поэ тащөм стеклөсө суэөдны, секи өшиңсө колө лөсөдны сиз, медым шондi југөрыс инмис ставнас вескыда вөвтуша вылө

да жожаз коңушна жывыҗоҗыс. Коңушна
ошиҗасоҗ сынодсо вежлалом могыс вочоны
востанаон. Тащом модаа ошиҗасыс тыдало-
ны 2, 3 да 4-д берпас вылыс. Пожар лобм-
јасыс, оҗосјасоҗ колб вочны сиз, медем најб
волины порогтомос, воггисны ортсыб да
медем пастаыс налбн ез воб аршинбн жын-
јоныс векнјжык. Ласнјјастб колб вочны
шеданаос чугуныс либб пуыс цинкујтб-
мон.

Вбвјасоҗ коңушнаб сувтодлоны сиз, ме-
дым быд вбвлы сулаланиныс вбли 1,50—1,80
метра паста да 2,75—3,90 метр куфта.
Мортјаслы ветланин вбвјас мышттыс вбвсб
колбм серти.

Коңушнаын колб сбстбм сынод.
Сынодб пырбны 77,5 мында азот, 20,7 мын-
да кислород, 0,03 мында углекислота да 1,77
мында мукбб сикас газјас. Азот—вбв лолалбм
вылын оз тбдчы мукбб пембсјас моз-жб
азоттб воынд оз лолав. Сибб сораесб мукбб
газјаскбб да вынтбммбббб налыс аскејса
лбквбчбмсб. Кислород—јона коланатор пе-
мбслыс олбмсб кутбм вылб: кислородтбг киб-
ти пембс оз вермы овны. Лолалигбн сынодыс
кислород вескалб пембс тыб, сегаҗ пырб бир-
пыщкб да разалб став организм пастаыс. Ко-
ңушнаын-кб кислород мындаыс чинб 15%-бс,
пембслы лолавнысб сбкыд лоб, чинб-кб 7%-бс

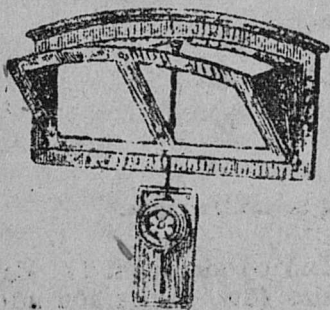
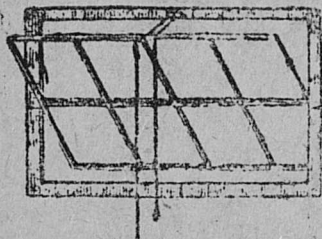
—пемөсүдү секі кулб. Колб шуму, тамында кіслородың вермө лоны сөмын корјаскө. Јонжыкасө сынбдыс дуремө уна-кө чукөрмөны углекіслота да газјас, кодјас музтөбөны вөвјасөс. Сөщөм ковтөм газјасыс чукөрмөны қескыдінын, кор картаас олөны уна вөв қескөдчөмөн.

2-бд серп. Сынбд вежлалан труба.

Углекіслота чукөрмө со кытысан: 1) јөз да пемөсјас лолалөмыс (өтө часын вөв пөлыштө 100—125 л. углекіслота); 2) став өікас шөммөмыс сісмөмыс; 3) органичөскөј вөшөщөствојас сөтчөмыс. Углекіслота—пөмөсјаслы лөф јадөн. Көні пөмөсјас сулалөын

зескыда да сындыс-кө оз вежлас, оз вен-
 тилируйтчы, сени чукормом углекислота подто
 пембсжасбс. Жужыд кужбд вылын сулалигон
 вбвжасбс подто кужбдыс артмом
 углекислота.

Конушна сын-
 дад пыр-нын ем
 мы жтакб-мында
 ва-ру. Уна ва-ру
 чукормом вбсна
 кбзыджас дырји
 вбвжас вбсмоны,
 прбстудитчоны.
 Конушнаын - кб
 сындыс вежласб
 омбла, омбла-кб
 вентиляторыс уж-
 алб да чукормб-
 ма-кб уна кужбд
 ва, секи артмб ам-
 миак газ, кодб ги-
 лбдбб вбвлыс сиб-
 жасбб да лолалан
 туужасбб: сибжасыс
 да лолалан тууж-
 жасыс секи вбсмоны,
 воспалайтчоны.

В-4-бд серп. Конушна бшин.

Конушнаад пыр-нын овлб мыжкб мында
 бус. Сынбдас-кб бусыс абу уна, лббб кбт-

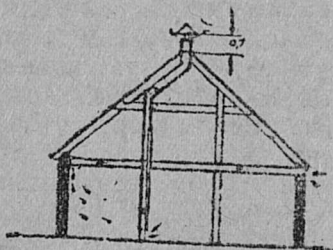
уна петкӧдчылӧ да регыд кежлӧ, секи торја омӧлыс оз ло: секи пемӧсыд кӧт-и лолышт-лас буссӧ да регыдӧн сыыс бӧр мынтӧдчас. Мӧд фелӧ, кор вӧлыс бус пышкас жона дыр сулалӧ да жона буссӧм сынӧд лолалӧ: секи-нын став бусыс, кодӧ вескалӧ лолалан тујјасӧ, бӧр петны оз вермы—лолалан тујыс секи вӧсмӧ.

Бура вӧчӧм коңушӧны быд вӧв вылӧ колӧ ещӧпырыс 24 кубометр сынӧд. Медем ескӧ тамында сынӧдыс лӧ сӧстӧм, коңушӧныс сынӧдсӧ колӧ дугдывтӧг вежлавны, колӧ вӧчавны венӧтылаторјас. Венӧтылатор сузӧдӧ лолалӧм вылӧ колана кӧслорӧд да вӧтлӧ ковтӧм газјассӧ. Бура вӧчӧм венӧтылација кокӧдӧд пемӧслыс лолалӧмсӧ, азыммӧдӧ со-јӧмсӧ дај сојӧм кӧрымыс сувпышкас бур-жыка сылӧ-разалӧ. Сынӧд вежлалӧм вылӧ јонжыкасӧ вӧчӧны Муір труба. Тащӧм тру-баыс вӧчсӧ со кызи: 50 см. пагта дӧскајасыс тувјавлӧмӧн вӧчӧны нӧл пелӧса труба. Тру-балыс пышкӧссӧ ӧтарсаӧныс мӧдар помӧзыс крестӧн-крестӧн торјӧдлӧма, вӧчӧма торја нӧл роз. Увдор помсӧ увдорсаӧныс да вев-дор помсӧ вевдорсаӧныс топыда тупӧма, а быд боксаӧ увдор-и вевдор помјасас, труба нӧлнан стенас, вӧчалӧма гырыс розјас (ӧшинјас). Сӧјӧ розјас пырыс сынӧдыс пырӧ-петӧ: тӧвпаныда ӧшинӧдыс пырӧ, тӧв нӧлыд

—петө, сизі і вежласө сынөдыс дугдывтөг Мөд кык өшіңыс, төвнылыды боксајасыс, сек кежлө тупјыслөны. Медым труба ужаліс бура да дугдывтөг, колө вевдор помсө лептыны сігөрыс вылөжык, а увдор помсө—мыјешкө леҕыштны конушна пыщкө.

Медбур веңтілаціјаөн лыҕыссө кык вевса веңтілаціја. Оти трубаыс дуркмөм сы-

5-дд серп. Кык веңтілаціјаа конушна.

жеңыд поводјылө, медым најө ез гартчыны, војкежлө домповодсө леҕөны куҕжыка: куҕжык домповодөн вөвјас вермөны водыштлыны. Медым ез ло лышнөј уж домповод жеңдөдөм-куҕмөдөм вылө лөсөдөма вежласан повод.

Куртчасыс да чужјасыс вөвјасөс конушнаы сүвтөдөны мукод вөвјасыс торјөн, јур-

нөдсө петкөдө ывлаө жоҕ бердсан, мөдыс—сөстөм сы нөд пыртө да разөдө пөтөлөк бердсан. Тащөм сикасд веңтілаціјаыслөн течан ногыс тыдалө 5-д серпас вылыс.

Лун кежлө сулавны вөвјасөс домалөны

нас ветлан тулан, домалоны кык повод жыл. Чаңжасос да тыра вөвжасос виңоны тор-
жөн-жө.

Коңушнатө колө виңны сөстөма, пелька. Кор коңушнаын вөвжасабуос, өшин-
жасос да өзөссө луннас востывлөны сынөд
вежлавны. Ласнијассө щөкыджыка весавлө-
ны колөм сојанјассыс, њајтчөм, буссөминјас-
сө чышкөны ва ветөкөн либө бонөн (шваб-
раөн).

Өнi коңушнајастө колө стрөитны-вөчны
сы вылө лөсөдөм правилөјас да нормајас
серти. Сы жылыс њигајассө зев сөкыд сузөд-
нысө-да, татчө вайөдыштам временнөј пра-
вилөјасыс выдержкатор.

Индустриалифирүјтөм виңмуов-
мөс секторын скөтлы оланінјас
стрөитөм вылө регыд кад кежлө
лөсөдөм правилөјас да проекти-
рујтөм нормајасыс бөстөмтор.

I ОБШЦӨЈ ПОЛОЖЕЊӨЈАС

Коңушнајас

15. Коңушна өти јукөнө позо сувтөдны
унапырыс 40 племеннөј вөв да унапырыс
60 ужалан вөв.

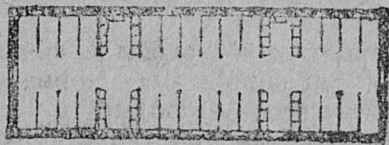
16. Жужыджык коңушна пыщлөн пере-

ведінајасбчыс вбчсб рајон серті 2,80-сањ
4,00 м.-бз.

17. Пбтблбк течбм ббрын жуждаыс оз ков
лоны лпкыдзык 2,5 метрыс.

18. Помещенббјасын позана температура:
ужалыс вбвјаслы 7-сањ 9° С, племеннббј вбв-
јаслы 10-сањ 12° С.

19. Коњушнајасб вбчавны лбсббдавны кола-
на венціла-
ціја.

6-бд серп. Кык рада стојлаа
коњушна

ласны лбсббббм, пастаногыс 1,50-сањ 1,80 мет-
рбз. Сулаланбблбн ыждаыс лбсбббчысбб вбв
пбрбда да вбв ыжда серті.

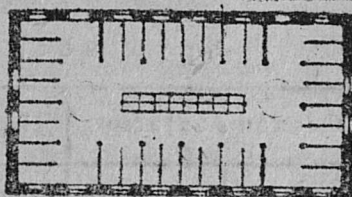
21. Ужалан вбв вбзан коњушнаб позб
вбчны торја жырјас (сбнныкјас) сетбнб 5-10%
мында вбвјас сулббббм вылб. Лунбббданыслбн
куфтаыс мукбб сулаланббныскоф-жб (п. 21),
сбмын пастанас кык пафта.

22. Племеннббј вбвјаслы да вбвзавббдса
вбвјаслы лунбббданјас вбчны оланббныслы ку-
фаланог со мыј ыждабб:

Гырые вѡвјаслы		Чаналіг кежлѡ да конѡдчысјаслы		Чанјаслы бмд јур вѡлѡ кв. м.-ѡн
Пѡгоннѡј метрѡн				
Куѡта	Паста	Куѡта	Паста	
3,25—3,50	3,25—3,50	3,50	3,50	4,50

Содтѡд Дуијѡданін ыжда лѡбѡдчысѡѡ
вѡв пѡрѡда сертї да ыжда сертї.

23. Коњуш-
на жоҗ по-
ѡѡ вѡчны уна
ѡкас маѡеріа-
лыс, сѡмын
мед сїѡ ез
вїлѡѡдлы да
ез лѡ ас пы-
рысвалы мун
ны, пѡкатыс
—0,015 мет-
ра. Ва вїзув-
тан канавалѡн
пастаыс колѡ
лоны 0,15-сан
0,20 м.-ѡѡ, жу-
жтаыс— 5,00-
8,00 с. м. пѡ-
катыс —0,01 м.

7-ѡѡсерп. Коњушалѡн план, кытѡѡ
пѡѡ ѡльнан стен бокас вѡчны
стојласѡ

24. Ветлан костсö коушнаны колö вöчыны колöм сертi да мыж вылö сiжöс лөгöдöны. Кужöд петкöдан да ужалан вöвясöс вöбитан кост колö лоны 2,50-саң 2,85 м. да 1,8 м., сулаланiнжассö-кö вöчöма öти радöн.

25. Пыран петан öзöсжас вöчöны вöвяс сулаланiн сертi да лунжöданжас сертi, медым öти öзöсыс вöли быд 20 ужалыг вöвжур вылö да öти öзöс быд 10 племеннöж вöв вылö, коушнaö-кö вöчöма кык öзöс, сiжö нын лыдысö медещaөн; öзöсжассö вöчавны мöда-мöдыслы паныдөн.

26. Вöвяслы пыран-петан öзöсжас вöчавны со мыж гыражасöс:

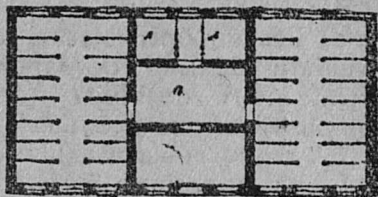
К р у г м е т р ö н							
У ж а л а н в ö в ж а с л ы				Рöдвöчыс племеннöж вöвяслы			
Кык пöвса öзöсжас		Одiнарнöж öзöсжас		Кык пöвса öзöсжас		Одiнарнöж öзöсжас	
2,10	2,10-саң 2,30-öз	1,20	2,10-саң 2,30-öз	2,00-2,20	2,80	1,20	2,80

27. Коушнaö жугыд пырöм радi вöчöны öшинжас--вескыда вöвжур вöгтас дiбö бок-

јасас, вој кежлѳ пѳгѳлѳк бердѳ пукталѳны пѳнарјас.

28. Вѳв заводјасын вѳчны торја ѳшѳнјас быд торја лунјѳданѳнѳ.

29. Жѳж площ-
щад сертѳ лун
југыд пыран
пастаыс СССР-
са војвылын да
шѳр полосаын
лѳсѳдчыгѳгѳ $1/12$ -
саы $1/15$ -ѳз, (быд
15 метр паста
жој плѳщадѳ
во ѳ 1 метра
паста ѳшѳн

лѳбѳ зѳк ѳткод, вѳчан-кѳ метржын паста
кык ѳшѳн); лунвыв рајонјасын поѳѳ чѳнты-
гыштны $1/20$ -ѳз, вѳв заводса да плѳменнѳј
вѳвјаслы југыд пыран тујыс колѳ паскыд-
жык— $1/10$ -ѳз.

30. Жѳжсаы ѳшѳн увдор тасѳз (пѳдушкѳ-
ѳзыс) ласнѳ вѳчѳм бѳрын колѳ 2,00-саы 2,50
метрѳз; ласнѳ костѳдыс-кѳ вѳчѳма вердчан
туј, секи жуждасѳ поѳѳ чѳнтыны 1,75 метрѳз.

31. Коњушнајасын поѳѳ вѳчны со кушѳм
вежѳсјас:

а) Збрујасы вѳчанѳн быд вѳвјур вылѳ
0,30 кв. метраѳн. Вѳв заводса коњушнајасын

колö вöчавны торја öткa шкапјас, кытçо быд вöвлыö сiöс-заводсö пунктöны торјөн урчитöм шкапјасö.

б) Кöрым вiзанин, лунга кöрым вiзны, быд вöвјур выlö 0,15 кв. метрöн.

в) Вöв дöчöритысјаслы оланiн вöчны ко-нушныаы бокрын государственнöј нормајас сертi. Морт оланiнјас (дежурнöјлы овны) конушнаö вöчны некущöма оз поз.

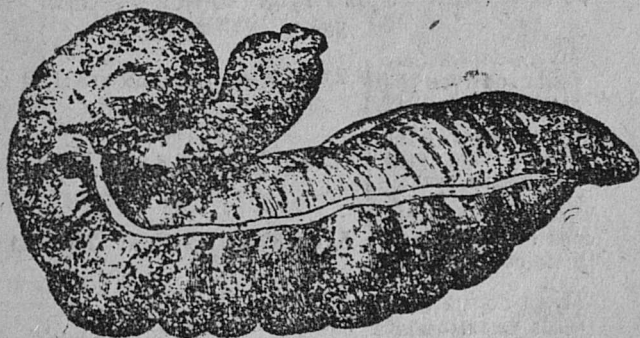
32. Вiсыс вöвјаслы (вiсыс вöвјассö шöр-коффема арталöны 3-4% став вöв пыщыс) оланiн вöчсö быр вöвјур выlö 10—15 кв. м.

Кöнушныаын вöвјастö сувтöдалöны сiз, кыçi сiјö тыдалö татçо индалöм планјас сертi.

Сулаланинјассö-кö лöсöдöма							
		Öтi радöн		Кык радöн		Нöл радöн	
Ужалан вöвјаслы . . .	не. уи.	20 в.	120	80	180	120	
Племеннöј . . .	10	10	60	40	Унжык		
Вöв заводса вöвјас . . .	10	10	60	40	өз поз		

ВЕРДӦМ

Вӧлыдлӧн желудокыс зӧла, а сувжыс вӧс-
нӧдӧк да куҗ, сывӧсна сылы колӧ сожны уна-
ыс сӧмын ӧтпыржӧн уна сожан сетны оз ков
(9-д серпас). Он-кӧ нуӧд олӧмӧ тажӧ правилӧ-
жассӧ, секи вӧвжаслӧн кынӧмыс да сувжыс вӧс-
мӧ. Вӧвжаслы медбур кӧрым—зӧр да турун,
сыыс ӧпрӧч мукӧддыржи позӧ вердны иджӧн,

9-ӧд серп. 2— вӧвлӧн слепӧж кӧшка, 3— вескыд кӧшка

суӧн, пӧжалӧм нанӧн, ӧтрубӧн, пыҗӧн, ул
турунӧн, иҗасӧн да мукӧдторжасӧн.

Буд зӧр—вижов југыд рӧма, тус пыщкыс
јежыд, чӧскыдкӧра, абу пӧдӧма, абу сӧд чу-

төг. Бур зөр четвөртүн овло ещанырыс 90 кг. (5½ пуд). Омөлік зөр (10-д серпасын)—пемыд, жылыс сөд чутөг, лөзовкод, кокныд (ваын оз вöj), пыщкыс сөд, курыд көра. Зөр пыщкө вескалыштөм вика көjдысjасөн зөр оз-на щыксы. Буссөм зөр омөл вөчө, сыне вөвjас кызны заводитөны, чанjасөс да ужалыс вөвjасөс буржык вердны поснi туса бур зөрjөн. Тащөм зөр пыщкас зев уна белок; омөлтчөм вөвjасөс бурмөдөм вылө вердөны сөкыд веса гырыс туса зөрjөн—сещөм зөр

	Зөр:	Турун:	Гас
Мувиç дорын кокныда вөдiтчан вөвлы суткiөн . . .	2,45-4,1 кг.	2,45-3,68 кг.	1,22 кг.
Шөр сөктаа, мувиç дорын еша ужалыс вөвлы суткiөн	3,68-5,73 кг.	3,24-4,9 кг.	1,22-1,63 кг.
Сөкыд веса мувиç дорын ужалан вөвjаслы суткiөн . .	5,73-9,82 кг.	4,9-10 кг.	2,04-3,68 кг.
Мувиç дорын кокныда ужалыс вөвлы суткiөн . . .	2,45-4,1 кг.	2,45-3,68 кг.	1,2 кг.
Сijө-жө вөлысла шөркодсема ужалөм бөрын . . .	4,1 кг.	4,1 кг.	1,2 кг.
Сөкыда ужалөм бөрын сijө-жө вөлысы суткiөн . .	5,32 кг.	4,9 кг.	1,2 кг.

пыщкас зев уна тракмалној вешествојас.

Вѡвјаслы зѡр сѡтѡны вѡв ыжда сѡрті
(сѡкта сѡртыс) да ужа-
лѡм сѡрті со кущѡм
нормајасѡн: (Вѡ. 22-д ѡб.)

Шѡркоѡдем веса да
шѡркоѡдем вына вѡв-
лы, кокныѡ ужѡн лѡѡ,
нол круга, кѡрт чѡр-
са, телегаѡн 800 кг.
груз рѡвној чорыѡ туј-
вывтѡ 20 кѡлометрѡѡ
нуѡмѡн.

Шѡркоѡдем уж-
ѡн жѡ лыѡфысѡѡ, сѡѡ-
жѡ кѡ вѡлыс, сымында-
жѡ груз, сылнаѡѡ-жѡ
кыскѡ гырыс лыаа выв-
тѡ, лѡѡ поснѡ гаљаа
вывтѡ. Лыаыс-кѡ пы-
дынжык да поснѡжык,
кѡтѡ-сѡ сымында-жѡ груз
да телегаыс сѡщѡм-жѡ,
секи-нѡн ужыс лѡѡ јѡна
сѡкыѡжык.

Небыѡ му, лѡѡ
лыаа му гѡрѡм, лыѡ-
фысѡѡ кокнѡ ужѡн. Выѡ
ѡжа гѡрѡм сѡщѡм-жѡ

10-ѡд сѡрп. 3ѡр шѡп шѡм
шѡптѡн выѡѡм бѡрын.

- 4 час асылын . . . јуктавы да сетим турун 0,41 кг.
- 4¹/₂ " " . . . . . 1,22 кг. зор.
- 5¹/₂-саж 7¹/₂-бэ . . . . . уж.
- 7¹/₂-8 часоџ . . . . . шојтчоџ да 0,41 кг. турун,
- 8-9¹/₂ ч . . . . . уж.
- 9¹/₂ ч . . . . . 0,41 кг. турун.
- 11¹/₂ ч . . . . . јуктавы да 0,41 кг. турун.
- 12¹/₂ ч . . . . . 1,22 кг. зор да 0,41 кг. турун.
- 1¹/₂ ч.-3¹/₂ . . . . . ужавны
- 3¹/₂ ч.-4 час . . . . . шојтчоџ да 0,41 кг. турун.
- 4 ч-5¹/₂ ч . . . . . ужавны.
- 5¹/₂-ч . . . . . 0,41 кг. турун
- 7¹/₂ ч . . . . . јуктавы да 0,41 турун.
- 8 ч . . . . . 1,22 кг. зор да 0,41 турун.
- 10 ч . . . . . 1,22 кг. изас.

лыаа мујас лыџыесџ шојркоџдем соџкыд
 -ужџн. Соџкыд ужџн кутас лыџысны соџџџ
 му гџрџм.

Ужыслыг вѳв вылѳ мѳртчѳмсѳ вѳѳѳѳмѳн
колхознык кокныда качалас, кущѳмжык уж-
јас вѳвлы лѳѳны сѳкыдѳс да кокныдѳс.

Суткѳ кежлѳ зѳр, турун да іѳас норма
7-10 час ужалыг вѳвјаслы сетчысѳсѳ со кыѳі:
(Вѳѳѳѳ 24-ѳѳ лѳ-ыс).

ѳерт, таног верѳѳмјастѳ совхозјасын да
колхозјасын оз-на поѳ пыр нуѳѳны олѳмѳ,
но меѳым вѳѳтыны вѳвлыс ѳѳвѳѳасѳ да вын-
сѳ, колѳ тѳѳны со кущѳм верѳѳан правѳлѳјас:
оз поѳ сетны зѳр, меѳса-нын іѳ, кык часыс
воѳжык уж еѳтѳѳѳѳм бѳрын; оз поѳ кѳрым
пыщкѳ пуктыны ѳтпырјѳ да јѳна регыѳѳн
уѳа јуктавын колѳ зѳр сеттѳѳ, а оз бѳ-
рас. Оз поѳ зѳрјѳн верѳѳѳм бѳрын пырѳтѳм-
пыр сувтѳѳѳны вѳлѳс сѳкыд уж вылѳ: Сувтѳ-
ѳан-кѳ, секи зѳрјыс оз ешты пусынысѳ да
пѳлза сеттѳѳ—сѳсмытѳѳ—петас рушку пыщ-
ыс. Сыс ѳпрѳч рушку пыщкас бура сыв-
тѳѳ-разавтѳѳ зѳр вермѳ вѳѳѳѳѳны вѳвјаслыс
кынѳмсѳ да сувјасѳѳ.

Лунга верѳѳан зѳр норма вѳвлы сетчѳ
лунын кујѳм пѳраѳ: асылын, луншѳѳрын да
војкежлѳ.

Меѳым зѳрјыс шеѳѳс унжык бур, меѳса-
нын сеѳѳѳм вѳвјаслы, кодјас сѳјѳс нылыштѳѳны
куртѳавтѳѳ, зѳв пыщкѳ колѳ сорлавны щы-
ѳѳѳм іѳас. Щыщнысѳ колѳ буреѳ кык зѳр
тус куѳѳѳн: јѳна посѳѳѳѳѳ щыщѳѳм іѳас лѳк
вѳѳѳ, куѳѳѳ-кѳ вѳѳѳѳѳ, сетыс пѳлзаыс нѳнѳм-жѳ

оз ло. Щыщом іцассо пуктоны зор мындаыс-жб.

Кбъ ескб збрјыд вбвјаслы зев бур кбры-мбн лыффыссб-да, век-жб-нн сјбн вердчыны-сб колб вбдчыгбмбн: некущбма оз пбъ сетны бтпырјб уна збр да неммында оз пбъ сетны ужтбг дыр суталыс вбвјаслы; первојја случајнас вбвјаслбн вбсмбны гыжјасыс, ббрја случајнас—вбсмб кынбмпыщкбсыс да сувјыс.

Вердас ід медым вблі гырыс, вбжов југыд рбма, дуктбм. Ідјыд јона пбтбса, вбвјас сјбн бдјб госсалбны, сбмын сјбб сув пыщкас ббкыда сылб—разалб да сыпонда тые щбкыда вбвјаслбн вбсмбны кынбм пыщкбсыс да сувјыс. Јукталбм ббрын ід сетны $\frac{1}{2}$ - $\frac{3}{4}$ -час мысвб. Ідјбн вердан вбвјаслы колб быд лун лоны уж вылын.

Вбвјаслы сојбм вылб муно шобдб да су бтруб, вердбны мыјбн-кб сорлалбмбн лббб кбтбббмбн бтруб кокныда сылб-разалб, регыдбн вермб кбшка пын сбсмыны. Сјбн јона бур вердны запорбн вбсмывлыс вбвјасбс, кодјаслбн сувпыщкас туса кбрымјасыс омбла сылбны да пбнтбм пбрыс вбвјасбс. Бтруббн вердбм ббрын тус вердбмб вужны вбдчыгбмбн, вбчасбн: бдјб-кб вужан, вермас вбвјаслыс гыркбсб јбртны (чорыд запор лбб). Лбб јона бур, бтруб сетбгас-кб бтруб пыщкас пуктан 2 чажнбј пан тыр сов. Бтруб

вердомнад оз-жѳ поѳ ыштывлыны. Уна отруб
сеталѳмѳн вѳв сув пыщкын вермасны арт-
мыны из торјас.

Том вѳвјасѳс—чѳбѳјасѳс—ѳтрубѳн вердны
оз поѳ, сыыг налѳн оз бура сѳвмыны лы-
јасыс.

Овмѳсад-кѳ абу зѳр нѳ іѳ, сѳкѳ поѳѳ верд-
ны мукѳѳ пѳлѳс кѳрымѳн, шуам кѳѳ: суѳн,
сѳмын сѳјѳс вѳзвыв колѳ кѳѳтѳдны ѳѳбѳ пѳж-
ны да бѳрынас костыштны; таѳсѳ-кѳ-он вѳч,
суыс вѳв кынѳмын заводѳтѳ туктыны шом-
мыны да сыыг вѳв вермѳ вѳсмыны. Ужпѳн
сѳра су вѳвјасѳс вердѳм вылѳ оз шогмы.

Вѳвјаслы бур кѳрымѳн вермѳ лѳны пѳ-
жалѳм ѳан, медса-нын кор вѳвтѳ колѳ
регыджыкѳн пѳткѳдны: ѳаныѳ јѳна пѳтѳса,
сѳјѳс поѳѳ сетны повтѳг уж вылыс воѳм бѳр-
ѳ пырыгѳтѳм-пыр. Вердны дугдывтѳг пѳжа-
лѳм ѳанѳн да пѳжалѳм ѳансѳ сетавны уна-
ѳн оз поѳ.

Вѳвјасѳс поѳѳ вердны аѳкыща кѳрымјѳ-
ѳн: бѳбѳѳн да ѳупѳнѳн.

Аѳкыща кѳрымјѳстѳ-кѳ сеталан шѳркоѳа,
ѳѳјѳ јѳна вѳтѳны ужалыс вѳвјаслыс вынсѳ:
ѳѳјѳ јѳна пѳтѳсѳс. Сѳмын, колѳ шуны, выв-
ѳ јѳна вердѳмыс пѳлзаыс оз-жѳ ло: вывѳтѳ-
ѳ јѳна вердан вермас бѳстны кынѳм вѳсѳм,
ѳемасны сувјасыс дај гыжјасыс.

Туға көрымјасыс-кө оз тырмыны, вөвјас-
лы вердөны пүтөм картупель. Сөмын бара-
жө картупельдөн јона вердигдөн вөв кынөмас
да сув пјас чукөрмөны уна газјас, мыј вөс-
на пемөсјас щөкыда кулөны. Картупельдөн
вердөмтө сывөсна оз ошкыны.

Бөрја дас воён заграничаын вөвјасөс ку-
тисны вердны костөм картупельдөн, Тајө опы-
тыс петкөдліс: кос картупельдөн вердөмыс
вөвјаслы омөлыс нинөм абу. Кос картупель
суппыщкас бура сылө-разалө, сјјөн пощө
вежны весіг туға көрымјас, сөкыда ужалігөн
сөмын сетчө сорас пыщө колө содтыны
 $\frac{1}{3}$ тус.

Оні СССР-ын кос картупель, мукөд сјкас
костөм овошјаскөд өтщөщ, паскалөма-нын јо-
на паскыда.

Пөжалөм картупель аслас својствојас бер-
ті кос картупелькөд-жө. Картупель пөжавны
абу сөкыд, вөвјас сы дінө регыд велалөны,
дај јона чөскыда војөны.

Картупель костан пачјас абу сложнөјөс:
көрт лјстјасыс вөчөма јашщік да сүјөны.
ічөт пачө поперегөныс (адзывлан, сещөм ја-
щікјассө вөчалөмаөс каравін бітонјасыс-і)
медым біыс кыщалис сјјөс кујим боксаң—
увдорсаңыс да кык боксаң. Вевдорас көрт
лјстјасыс вөчөны щын петан туј, кыті щы-
ныс бергөдчө кык пөв да вевдорсө волса-

лоны кірпічөн. Пõжавны сујтõз картупельсõ колõ мичаа мыскавны да течны ва сорнас пачõ сымында, мыжмында сетчõ тõрõ (шõр-кода 1 пуд 16,35 кг). Пач õзõссõ топыда сојавны. Сојалõмыс јона колана тор: секі картупельсõ петõм вару ставнас колõ пачас да виõ сотчõмсыс. Секі картупельсõ пачын оз сотчы, õткода бура пõжасас да чуңнад личкыштõмыс пазалõ. Тајõ пачын õтї порци-ја картупель пõжавсõ 35 минутõн. Пõжалõм бõрын картупельсõ нõјтыштõны, сорлалõны õтмында щыщõм ізасõн, солалыштны, бура гудравны да сетны вõвјаслы, быдõнлы колана мындаõн торјõдлõмõн.

Вõвјасыд уңжыкыс первојсаң-жõ велалõны тајõ кõрым дїнас, но емõс, велалõны дыр мыст, вочасõн. Пõжалõм картупель вõвјасõс оз вїсмõд, вõвјас сїјõ кõрымõн вермõны ужавны весїг сõкыджык ужјас, сõмын колõ сетчõ сорлавны којмõд јукõн мында туса кõрымјас.

Картупель пõжалõмсõ-кõ мыјкõ вõсна он вермы лõсõдны почõ вõвјаслы сетны содтõд пыдфї пуõмõн 4 клг. мындаõн. Пуõм картупельтõ вõвјас оз окота пырыс сојны дај сїјõ сув пыщкас омõлжыка сылõ-разалõ. Ферт-жõ, пõжалõм дај пуõм картупель, кыкнансõ õтмоза, колõ сетны кõзалõм бõрын, кõзыдõн. Јона бур содтõд кõрымõн вермас лоны мор-

ков, вөвјасыд сiјөс зев окотапырыс бојоны. Лунга норма суткiдн өтi вөв јурвылө 8-10кг.

Ташдм сiкаса кöрымыс торја-нын бур, вөвјасыд-кө висмывлöны запордн,

Туруныд вөвјаслы туса кöрымјаскоф-жö колана. Сiјö овлө кык сiкаса: мујас вылыс кöздм турун да вiзјас вылын быдман турунјас.

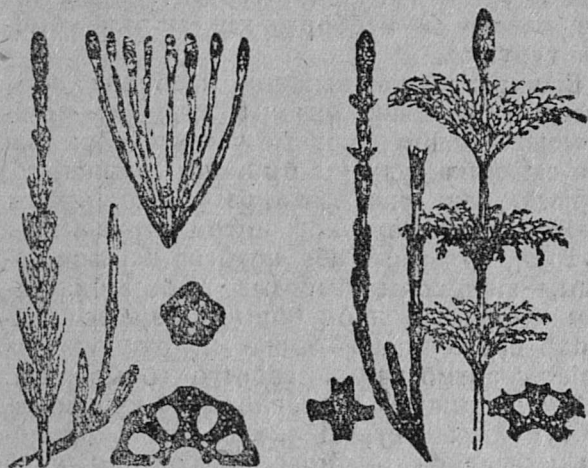
11-дд серп. Тiмофе-
јевка

Кöздм турунјас пыщ-кыс медјона паныдаслө бобöнаы. Бобöнаы (кле-вер) јона пöтöса кöрым, сöмын сiјөн вердчынысö колö видчысöмөн: бобöнаыы артмöны зев уна газјас да сывöсна вөвлөн кынöмыс да сувјыс щöкыда дундывлө. Мед-нын öпаснö кор бобöнаыыс веж-на, çорiçалö-на, сiç-жö öпаснö овлө жардырјi вөвјасöс бобöнаы вылын

јирöбдны; бобöнаы вөвлы лөктор оз вöч, сi-јöс-кө сорлалöма мукöд сiкас турунјасдн.

Кöрым пыфди јона бур тiмофејевка (11-д серпас) сöмын мед абу-жö çик регыдса костм—сыыс, сiçi-жö, чукöрмöны газјас; вөв-јаслы сешöм-жö бур кöрым вердасдн лыд-

дысё луцерна, мыжасён вердённы шуам көт,
Туркестанын да Кавказын. Век свежөј лу-
церна јона бур көрым том чаңјаслы, медеа-

12-13-дд серп. Зөріз.

нын кор коvmө јонмөдны налыс лыјассө: тајд
турунас зев уна ізвестка, ізвестка бура сы-
лө-разалө организмас.

Вылынжык индөм турунјасыс өпріч вөв-
јаслы вердөнны ташөм турунјас: літурун, ві-

ка да мукöд, кодјас мукöд көза турунјас дорыс јона пöтöсöе. Бостны-кö вöвлы вердан став турунјассö, на пыцкын мед пöтöсаясыс лoбны експарцет турун, муцерна турун, клевер да медбöрын-ын вiзвылö быдман турунјас,

Виэвыв турунјас пыцкыс медбурöн лыффысöны вылынiнö быдмыс турунјас—зориэалысјас: сещöм туруныс чöскыд көра дај пöтöса; омöл турунјас быдмöны улынiнјасö, ѳурјасö, сени уна осока багульнича, урбöж (14-15 серпас) да мукöд сојтöм турунјас.

Тажö турунјасыс абу пöтöсöе дај лок вöчöны,—вiсмöдöны быдсама вiсмöмјасöн: ташöм турунјассö сојöм бöрын вöвјасöс „щöкыда“ бостö (пакö быцкöм), рушкуас да сувјасас артмö катар, заводiтö гöныс усны.

Турун пыцкын вескавлöны со кушöм јада турунјас: курыд купальнича дурмöдан плевел да мукöдјас. Туруныдлы колö лoны не сöмын сортнас бурöн, сiјöс сiз-жö колö пöраöн ыцкыны да куртны. дыр кок-јылын сулалан туруныд iзасыс-на лoб омöл-жык. Зерулын дыр кујлöм турун воштö ассыс пöтöслунсö, улöн куртöм—чукöртöм турун пöдö дај сiсмö.

Сещöм колхозјасын, көнi туруныс оз тырмы, но сы пыфди ем тырмымöн iзас, сeкi iзассö позö вердны. Iзасыд дерт-жö пöтö-

сажык-на мијан чајтѳм сертї. Сенї ем тырыс пѳтасаторјас, кодјас вѳв организм пыщкын сылѳны да разалѳны буржыка мукѳд пемѳс-јас организмн сертї. Јарѳвѳј іѳас еу іѳас сертї пѳтѳсажык. Іѳаслѳн медпѳтѳса иныс—јы-лыс, шѳп вежѳсыс, іѳаслѳн бурлуныс—сіјѳ лѳсѳѳѳ колана кѳрым турас, отсалѳ буржы-ка ѳаклавны да дульѳѳдны туса да небыд пѳтѳса кѳрымјас. Бура ѳаклаіѳм да дульѳѳм ѳојан еув пыщкас буржыка сылѳ разалѳ. дон сертї да качество сертї іѳасјастѳ поѳѳ со кызі јуклыны: аѳкыщ іѳас, ід іѳас, зѳр іѳас, шобдї іѳас, да еу іѳас. Іѳас верѳѳны быдсанас дај шыщѳмѳн. Шыщѳм іѳаслѳн куѳтаыс колѳ лоны кык ід тус куѳта. Лѳѳ-кѳ шыщѳма посѳїджыка, вѳвлы јона лѳктор вермас лоны лѳѳ буржык, шыщѳм іѳастѳ-кѳ содтышталан тус пыщкѳ жын мындаыс лї-бѳ кѳјмѳд пайсѳ.

Вѳвјастѳ-кѳ вердан куш ѳтї турунѳн, лїѳѳ іѳасѳн да мукѳд тураса кѳрымјасѳн, вѳвлѳн кынѳмыс ѳшѳѳчас, лїѳѳ кызі шуѳны—лѳѳ пур-мѳм рушкау. Кос кѳрымѳн дыр верѳѳѳмыс вѳвјаслѳн вермѳ лоны насос—пыктѳ вѳвлѳн аныс. Сїктјасын тајѳс бурмѳѳѳм радї піскѳ-ѳѳны аныс пыкѳссѳ јона кос зѳр, лїѳѳ јона кос кѳрым сетѳмѳн. Сѳмын, колѳ шуны: тазітѳ ѳекущѳма оз поѳ вѳчны—оз поѳ піскѳѳ-ны вѳв аныс пыкѳссѳ, он-кѳ кѳсјы вѳвтѳ

помога ізведітны. Насос вісёмыд (ан пыктё-мыд) регыдён бырө, вөвјастө-кө сувтөдан кокні уж вылө да зөр пыдді сетны отруб лібө небыдік турун сола ваөн көтөдыштө-мөн.

Быд быдмөгын овлө сов. Вөвјаслыг зөң-віча кутөм вылө сіјө шук колана: сов пырө вөв организмө быдлаө—кізертторјасас (вірас) дај чорыд торјасас (јајас да лыјасас). Öні-ын шук төдмалөма, мыј вөвлы суткі кежлө колө сетны 6-8 грамм сов кос көрым вылө кіста-лөмөн. Сыыг өпріч солыд востө вөвлыг со-јан апетітсө, отсалө сојаныслы сув пыщкас сывны-разавны.

Јона бур гожеа пөраө вөвјасөс сувтөдны веж турун вылө јірсыны, кор-туруныс зорі-чалө-на. Зорічалан веж турунын уна вітамін-јас; вітамінјас сывдөны вөв сувпыщкын ту-рунјасыг бостөм кальціј совјас. Веж турун вылын јірөм јона бур нер лыа вөвјаслы тыра вөвјаслы, чаңјаслы, сөкыд вісөм бөрын правітчысјаслы. Тащөм көрымгыс јона гаж-төмсөны сещөм вөвјас, кодјас шогалөны гырк јөртөмыг, еща ужалысјас, пөрысјас, щөгөм-јас, куртчасысјас. Оз поз сетны веж турун омөль сөлөма вөвјаслы да сещөмјаслы, кодјас зев щөкыда вісмывлөны гырк јөртөмөн да поносјасөн. Веж турун вылын јірөм кысө 4-6 вежөн. Јірөмсаң кос турун вылө дај

мөдәрө—көс турунсан жіреөмас—көлө вужөд-
ны вочасөн. Первој сетөны зөр, сесса көс ту-
рун. Турунсө ышкыны жужыджык местајасыс
да сымында, мыјта сіјө вермас сојны 6-12 часөн.
Медым ышкөм туруныс регыдөн ез-на шом-
мыны, віқоны лебулын, вужөр сајын; сетөны
быд 2-3 час мығті 2,45—3,27 кг-өн. Выл кө-
рым вылө вужігас-кө вөвјасөс мыт віөөм
бөгтас, сек вужөмсө нағмөдөны, мытыс-кө
бөгтөма чорыда—секі турунөн вердөмыс зі-
көз сугдөны. Куш өті турунөн вөвјас оз
вермыны дыр пөткөдчыны, торја-нін ужалө-
кө сөкыд ужјас вылын, сы вөсна веж туру-
нөн вердөны сөмын көс турун дінө содгөд
пығді. Пөтөс серті өтава абужык пөтөса
первојја турун серті, сіјөс сојөм бөрын вөв-
јас заводітөны јона пөсавны даі гыркпыщкөс-
са ужыс торкө.

Вөвјаслы јона бур луд вывті ветлөм. Луд-
вывті ветлігөн вөвјас жірөны сещөм турунјас,
кодјасөс оз ло ышкөма да сывөсна весшөрө
вошөны. Пөскөтіна вывті ветлігөн вөвјас-
лөн сөвмөны-јонмөны мускулјасыс, сөнја-
сыс да кусмөсјасыс. Сөстөм сынөд пыщкын
вөвлөн бурмө зөңвізаыс, буржыка заводітө
суб пыщкас вежласны сывны-разавны со-
јаныс, јонмө сөлөмыс да долалан органјасыс.
Повөдфа вежласөмјас јонмөдөны кучікөс,
чорөдөны организмсө, вөвлөн организмс

озжык понды сэтласны ывлавывса температура чорыда вежласомјаслы, сыыс оприч лудылын ветлигөн крепаммө вөвлөн кок гыжјасыс.

Вөвјаслы медбур пөскөтинади лыддысөдөны вылынјас. Увтас васөдинјас вөвјасөс вижөм вылө оз шогмыны, сесаң вермө паскавны уна сикас висөмјас: кынөм висөм, ковјас, сибырскөј јазва да мукөд.

Сещөм вөвјасөс, кодјас велалөмаөс петкөдчыны ласны сајсаң, кынмалигөн, көзыд рујас дырји, лысва вылө да зеригөн. Торја-нин колө таыс видчысны ебөстөм да һөһөдчыс вөвјаслы. Кынмыс вөвјасөс коһушһаө вайөдөм бөрын колө зыравны косијасөди да сувтөдны кос волөс вылө сиз-жө вөвјастө оз ков лезны пөжан жарјас дырји: секи вөвјас зугылмөны.

Вөраинјас пөскөтина вылө вөвјаслы омөла-жө шогмөны. Вөрад гожөмјасын паскалөны зев уна гагјас, кодјас куртчалөны вөвјасөс, куртчигас колөдөны паразитјасөс да вөлөс зев чорыда висөдөдөны (висөмыс шусө пиро-плазмөдөн).

Жар пөраө пөскөтина вылын вөвјасөс јона куртчалөны өвадјас, кодјас вөв кучик-вылө течөны быдман колкјас. Колөјасыс бөрынжык петөм личинкајас луддөдөны вөлөс. Лудан местасө вөв һулө да һулигас личинка-јасыс вескалөны вом пыщкас да сув пыщ-

кас. Сув пышкас лічінкајас овмбдчоны да
вісмбддны (лоб воспалиннь).

Оводјас паскбддны сібырскбј јазва, пб-
рбс, пукббны јазваыс кулбм скбт вылб лібб
зараџтчбмінјасб, ббстбны кокјаснас, лібб-
бордјаснас заразасб да нубны сіјбс пембсјас
вылб.

Вбвјасбс лічінкајасыс віџбм могыс колб щб-
кыџыка весавлыны налыс вывсб—кучіксб.

Опытјас сертб тбдмалбма, медбур сред-
ствобн бвадјасыс відчысбмын лобны дука
лекарствојас, торја-нын креолын, кбр сур выј
да солцілбвбј метіл. Медббрјаыс—солці-
лбвбј метылыс—лоб медбурбн.

Тажб торјасбн вббџтчбны со кыџі: ббстб-
ны 6-8 паж ваџелін, лібб порс гбс да бџі паж
вылынџык індбм бџі пблбс средствојасыс,
бура сорлалбны да кожыџіка мавтышта-
лбны шлбјјас лібб вбвлыс кучіксб медса-
нын сіјб местајас, кытчб јонџыка пукббны
бвадјас: кокјасас, спінаас морбсас да му-
кбдлаб.

Бвадјасыд тајб торјасыд јона полбны.
Најб кымбр моз чукбртчбны скбт гбгбр но
сывылб оз пуксыны.

Он-кб кбсјы шлбјјатб лібб вбвтб тајб
лекарствојасбн пачкајтны, позб вбчны со
кыџі: кыз шбртыс кыбны тыв да сіјбн туп-
кбны вбвлыс јурсб, спінасб да став вывкоф-

сә. Сетка кәтәдчәсә креолинаын либә весіг лубдчәсә сәні, а бәрас костәны вәв вылын паскәдәмә. Сеткаыс-кә.оз вескав зер увтә креолинаыслбн выныс нужалә, 7 лун чәж візә әвадјас сибәдчәмыс. Вын вештәм бәрын сіјәс креолинаын вылыс кәтәдәны. Номјасыс некәднан стредствоыс оз віз.

Совхозјаслы да колхозјаслы, кодјас вермәны пемәсјасәс вердны унжык пәләс кәрымјасән, вәјәдам татчә разнәј пәләс вердан ногјас.

Лунса вердан норма шәркофа ужалыс 500 кг. сәкта вәвјасәс вердны:

Зәр	3,1 кг.	Зәр	2,0 кг.
Сур раб	0,6 "	Кукуруза	2,0 кг.
Шыщәм бәбі	0,5 "	Клевер турун	4,0 "
Візвывса турун	6,0 "	Зәр іјас	2,0 "
Зәр	2,0 "	Ід	2,0 "
Кукуруза	1,5 "	Кукуруза	2,0 "
Костәм картупел	1,5 "	Сур раб	0,5 "
Візвыв турун	5,0 "	Візвыв турун	4,0 "
Зәр турун	2,0 "	Іјас	2,0 "
Зәр	3,0 "	Кукуруза	2,0 кг.
Пәжаләм картупел	1,5 "	Зәр	0,5 "
Шыщәм іјас	0,5 "	Бәбі	0,2 "
Турун, кык столә	6,0 "	Әгруб	1,0 "
вәј пань сов сорбн	6,0 "	Турун	6,0 "
Зәр	1,5 "	Кукуруза	3,0 кг.
		Зәр	0,5 "
Костәм картупел	1,0 "	Бәбі	0,2 "
Морков	2,0 "	Турун	4,0 "
Шобдн әгруб	0,5 "	Аңкыщ	0,2 "
Турун	6,0 "	Ід іјас	2,0 "

Вөвјаслөн-кө лөб көкһыдҗык, лөбө сөкһыд-
 җык, тајө нормәјасыс вермасны вежлавны
 тајі тураса көрымјас (турун да ізас) колө-
 ны: вежлавтөг, (табл.
 мөд јукөныс.) Сө-
 кһыд уж дырјі сод-
 тысө 1/3-өз г.

Көкһыд уж дырјі
 —поэө чінтыны 1/3-
 өз. Тулысын, көр
 көмө вөвјаслыс
 омөлтчөм тушасө
 крепаммөдны да көр
 налөн гөныс вежсө,
 поэө сөкһыд ужјас
 дырјі вердассө 3-д
 јукөныс мында ун-
 җык-на содтыны,
 көкһыд уж дырјі —
 чінтыны ешаҗык 3-д
 јукөныс.

14-өд серп. Плевел.

ВАӨН ЈУКТАЛӨМ

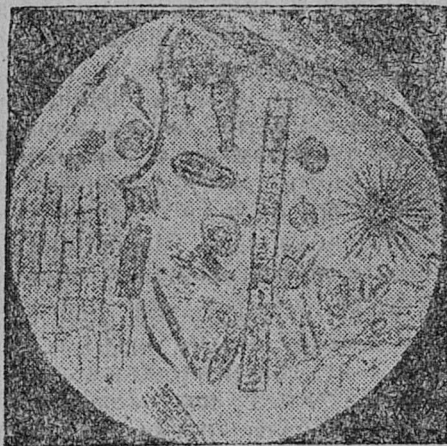
Ва пырө пемөстушаө быдлаө бөр-
 лаң сесаң петө һылөмөн, кузөн, сінваөн, ло-
 лалөмөн дај мукөд сикас тујјасөд-і. Сы вөс-
 на пемөсыдлы колө дугдывтөг тыртны ва-
 петөм местасө.

Сіјѳ вѳчѳб јукталігѳн.

Пемѳсыд ва вѳсна јона гажтѳмчѳ, бостамкѳт вѳвјас кокњыдјыка терпѳтѳны шыгјалѳм да куѳжыка олѳны шыгјалѳмѳн ватѳг олѳм дорыс. Природаын ем уна пѳлѳс ва: зерва, мувежѳсва, клучва, јукмѳсва, візуван ју ва, тыјасын, прудјасын, візјас вылын, да морейн. Зерва артмігас овлѳ нач сѳстѳм, сѳмын мунежѳсвывса сынѳд пыщтѳ летчѳгѳн сетчѳ коласѳны уна быд пѳлѳс мікроорганізмјас, уна ѳјт да бус. Сынѳдыс медвозза зер војтјаснас весасас-да, секі бѳрынжык кісган зер ва лоѳ-нѳн нач сѳстѳм. Зер ваын еща газјас, мінерала сорасјас, да сы вѳсна ваыс абу кѳра, дубыд дај сіјѳ омѳла свежмѳдѳ. Грунт ваын, кодѳ сурѳ веркѳсса мугінјас пыщкыс, ем уна сѳнмѳн адѳытѳм мікроорганізмјас, ков сѳкасјас, быдсама пѳлѳс вісѳм разѳдысјас.

Вѳвјаслы ташѳм ваыд оз шогмы: сысањ зев уна вісѳмјас артмѳны. Пыдыс петан ваын (клуч ваын) органичѳскѳј сорасыс да мікроорганізмјасыд јона еща лібѳ нач абу, сы пыдѳдѳ сенѳ зев уна мінерала веществојас да быд пѳлѳс газјас, медјонасѳ іѳвестка, совјас да углѳкѳслоа. Іѳвестка сорасыс-кѳ да углѳкѳслоаыс-кѳ ваас шѳркоѳѳема, секі ваыс лоѳ чѳскыд кѳра, пѳлезнѳј. Вермасны лоны і мукѳд сѳкаса мінерала вещество сорасјас—бурвѳчысјас дај омѳл вѳчысјас, кѳр

бурмбдыојас дај кѳр шыкбдыојас; лѳк-
вѳчыс сорасјас паныдавлѳмы ещажык, чѳс-
кыд кѳра ва овлѳ унжык, чѳскыдтѳм дорыс.
Сы сертѳ, кущѳм мусѳн слѳјыс сѳјѳ воѳ—

15-ѳд серп. Мѳроскоппыр омѳл валѳн војт.

вылысажыкыс алѳ јона пыдѳнѳксан, лѳбѳ лѳѳ
веркѳсса ваѳн сертѳ торјалѳма, лѳбѳ клуч
ваѳн.

Ју чукѳрмѳ уна пѳлѳс вајасыс—кључсан
пызыртчыс вајасыс да зер ваыс, кодјас вѳ-
зувтѳны муверкѳсѳд јујасѳ.

Јујасо мукѡд дѣрјѣ визувтѡны карјасыѡ, сѣктјасыѡ, фабриќ-заводјасыѡ быдпѡлѡс пе-жыс да сы вѡсна ју ва вермас лоны бурѡн ли-бѡ омѡлѡн, сорасјас лыд да бурлун сертѣ.

Ва гырыѡ тыјасын, петѡны-кѡ сетчѡ уна клѡч вајас, овлѡ бурѡн да шогманаѡн. Ва поснѣ тыјасын, јујасын моз-жѡ, качество сертѣыс вермас лоны уна пѡлѡс. Пруд ваѡ чукѡрмѡны быдсама сѣгмыѡ вешествојас, бактерѣјас да сы вѡсна лыдѡысѡ омѡл ва-ѡн. Гѡп вајас јуктасѡм вылѡ неммында оз шогмыны; торја-нѣн лѡктор вермас лоны, јукталан-кѡ шабдѣ да пыш тыѡдан гујасыѡ: сещѡм гујасас лѡквѡчыѡ бактерѣјасыѡ ѡп-рѣчемѡв нѡшта јадовѣтѡј вешествојас-дај.

Јунытѡ ваыд медем ез вѡв јона пѡс-нѣ, кѡѡыд-нѣ. Вѡвјаслы быд $\frac{2}{5}$ кг. кос кѡрым вылѡ ковмѡ 1 кг. гѡгѡр ва. Кѡрым пыщкын кымын уна ва, сымын еща колѡ ва јуѡм вылѡ 1 мѡдарѡ. Вѡвлы колана ва поводѡда сертѣ, кос либѡ васѡда сынѡдыс, кущѡм уж сѣјѡ нуѡдѡ да кущѡм ачыс вѡлыс. Шоркодѡ-дема арталѡмѡн-кѡ 4-6 $\frac{1}{2}$ центнерсѡкта вѡв јуѡ 40-48 лѣтра ва лун кежлѡ.

Вѡлѡс јукталѡны лунын кујимыѡ туса кѡ-рым сеттѡѡ. Горша јуыѡ вѡвјаслы ведрас јуѣгас пуктышталѡны турун чѣрјас. Сещѡм вѡвјаслы, кодјас јуѡны уна да сы вѡсна ужа-

лігас пёсалёны, васё сетёны ещажык, мы-
та сылы колё да вермё јунысё.

Вывті уна ва јукталёмыг омёл лоё: сјё
сёктёдё сёлёмыслыг ужалёмсё, пёдтыны
пондё, вывті јона пёсалё дај вермё прёсту-
дйтчыны. Воқё—прёстуда-а вёв воштё вёр-
сё, торкёё сувпыщкёсас сојём разалёмыс.

Уж бёрын вёвјасёс јукталёны не воқ-
жык 1¹/₂-2 часыг. Медга-нын колё вётчысны
вёлёс јона кёчыд ваён јукталёмыг. Регыд-
жык-кё вёлён колё мунны уж вылё, сек ва
поқё сетны час жын мыгг уж вылыг воём
бёрын, щук шоныд ваён, сёмын мед ваыс
јусіс да мед ез сот вёвлыг парсё.

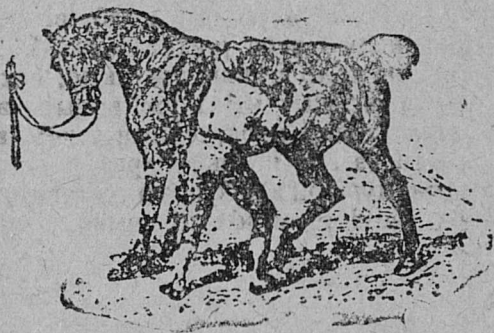
Тужвылын мунігён вёлёс поқё јуктавы тазі:
јуктавтёз војдёр мыјда-кё мында мунны
вослён.

ВОЛЁС

Торф волёс абу омёл волёс: сјё
аспыщкас уна кујёд ва вермё јуны. Торф
волёсыд торја-нын бур секі, кор кёсјёны,
медым вёвјас оз сојны волёссё. Вёрпілітан
заводјас дорын волёс вылё поқё вајны да
волсавны піліпығсё, піліпығ вылад сулавны-
сё кёг ескё зев небыд, но сјё омёла аспыщ-
кас јуё кујёд ва дај сені зев кокніа артмё-
ны амміак газјас. Сыыг ётдор, зескалгјасён

вољс вылѝ поѝ вољсавны стружкѝ чаг, пу
 лытјас, том лысјас, некущѝма оз поѝ вољ-
 савны сѝсман турун, осока, камыш да мукѝд
 сѝкас нурыв турунјас. Медбур вољсѝн
 лоѝ іѝас. Сѝмын мед абу сѝс, бакгалѝм іѝас.

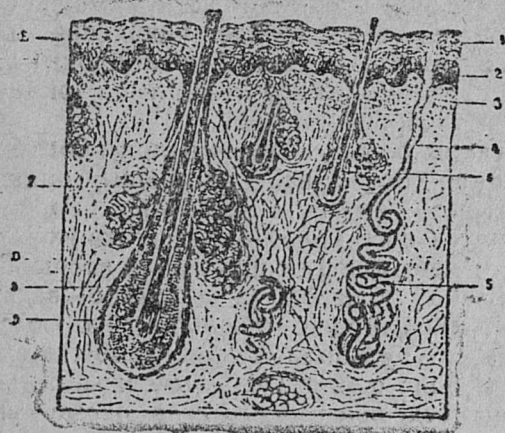
ВЕСАЛѝМ

16-ѝд серп. Вѝв весалѝм

Вѝвтѝ щук колѝ быд лун весавны. Веса-
 лѝмыс колѝ не мѝч вѝсна, а вѝвлыс ѝонвѝѝа-
 лункутѝм вѝсна. Весалѝмѝн мѝ востам кучик-
 пыр мунан роѝјасѝ, кодпыр летѝны вѝв
 пыщгыс ковѝтѝм вешществојас, бурмѝдам
 куыслыс лолалѝмсѝ, кыпѝдам буржыка ужа-
 лѝм вылѝ сувјасѝ, вѝѝам вѝвјасѝс уна пѝлѝс

ежвыв вѣсѣмјасыс, вѣтлам сетыс быдѣкас
 паразитјасѣ (лудѣдыг-куртчасысјасѣс, тој-
 јасѣс да с. в.).

17-ѣд серп. Кулѣн торјѣдана желѣзкајас.

Оз-ѣд вес кавалѣристјас шуны, вѣлѣс
 весалѣмыд-пѣ мѣд кѣрым, вѣвтѣ кѣ-і бура
 вердан-да, он-кѣ сѣјѣс весав—оз-жѣ нѣн јонмы.

Вѣвјасѣс весалѣны щѣткаѣн, ізас гѣрѣѣн,
 трапјѣн да нојторјасѣн, щѣткасѣ весавны
 колѣ торја гырыс пѣѣасынан. Стѣв тајѣ торјасѣсѣ
 колѣ лѣѣѣдны быд вѣвлы торјѣн дај вѣзны

торјѳн, торја урчѳтѳм местаын. Вѳлѳс весалѳны ывлавылын, сѳмын-нын гежѳда, омѳль по-водѳдајас дырјѳ поѳѳѳ весавны коңушњаын. Весавны заводѳттѳѳ первой нѳралѳны ізасыг вѳѳѳм гѳрѳдѳн сѳјѳ местајас, кытѳ нѳјтѳссѳма да пѳсалѳма, сесеа весалѳны щѳткаѳн. Щѳт-касѳ гѳн ылыд да паныд новлѳдлѳны; щѳт-каыс гѳнѳзс-да гѳнсѳ сывылыг ускѳдѳны нарошнѳ лѳѳѳдѳм сынанѳн.

Весалѳм бѳрын вѳлѳс нѳралѳны кѳтѳдыш-тѳм нојѳн, сѳстѳм ваѳн мыскѳны сѳнјассѳ, нырроѳјассѳ да гыж кусыњајас. Торја-нын сѳстѳма да коса колѳ вѳѳны коквож кост кучѳксѳ, медым сетѳ ез шуѳы да ез воссы. Бѳр-ја кадјассѳ вѳвјасѳс да мѳсјасѳс весавны заводѳтѳсны нарошнѳ лѳѳѳдѳм бус кыскан насосјасѳн—бусњаѳалыејасѳн. Таног весалѳм-тѳ поѳѳѳ јона ошкыны дај сыногжык-і колѳ весавны: секѳ вѳв вывыд став бусыс мынѳ дај оз разав, кыѳі паскалѳ щѳткаѳн шарѳдѳ-гѳн, а вескалѳ нарошнѳ дозјѳ лѳбѳ мешѳкѳ. Бусњаѳалысѳн вѳв весавны поѳѳѳ коңушња-ын. Англѳјаын, весалѳм пыѳѳѳ, вѳвјаслыг гѳнсѳ шырѳны да сесеа мыскалѳны.

КУПАЈТѳМ

Шоныд пѳраѳ вѳвјаслыг ежсѳ сѳстѳммѳ-дѳм—ыркѳдѳм мѳгыг вѳлѳс колѳ мыскавны лѳбѳ купѳјтѳдѳны. Купѳјтѳдѳны вѳзуван јуја-

сын, тыжасын, мореын лунса шоның пәраб.
либб нәшта буржык—рытја вылын. Купај-
танін колб лажмыд, бтја да топыд муподја;
вөлбс ваб пырттбз војдбр колб мышкыны
јурсб да голісб; купајтбдны уна пырыс 10-15
минут. Купајтбданінб мунны воғколбн, ббр-
лағсб, меғса-нин кор кағалаи вбвлыс кын-
мбмсб, мунны рбттбмбн буссытбм ежаа туж
вывтб. Вобм мысғ вблбс колб чышкыны ко-
сбз да сувтбдны коғушнаб.

Купајтанін абутбм вбсна вбвјас вылб по-
чб кбскавны ва ведра помыс, лејкаыс либб
вбснја петан пбжарнбј насосыс, татчб вбвјас
реғыдбн велалбны, либб мыскалбны губкаја-
сбн, трапјббн да кбјаснас.

Оз-поз мышкавны да купајтны вбвјасбс
чорыда мунбмјас ббрын, шондб пбжбгбн,
збрјбн верббм ббрын да кбзыд пбраб.

ШОЈТЧӨГ

Недыр ужалбм мысгб вбвлы колб сетны
шојтчбг. Сугбывтбг дыр ужалбмыс вбвлбн
омбла кутас ветлыны вбрыс, сылбн сблбмыс,
тыс да мускулјасыс сбкыд ужын оз шојт-
чыны. Сыыс бтбдр, шојтчбг колб нбшта ков-
тбмторјасыс мездыббм рағб, кодјас уна чу-
кбрмбны пембс пыщкын уж дырјб.

Вѳлѳс-кѳ сувтѳдан сѳкыд ужвылѳ вѳт-
квѳйт час кежлѳ, секѳ шук колѳ 2 $\frac{1}{2}$ -3 час
бѳрын вѳчны кост, шѳйтчыны 2 $\frac{1}{2}$ -3 час кежлѳ,
да сыыг ѳтдор јешцѳ колѳ вѳчны 2-3-ыг
кост 20 минутѳн быд сувтыштѳм вылѳ. Вѳв-
јасѳс куѳа шѳйтчѳдѳгѳн колѳ сетны зѳр да
корсурѳ турун, регыда шѳйтчѳдѳгѳјасѳ колѳ
сетны сѳмын куш турунсѳ.

Уж помагѳм бѳрын вѳлѳс колѳ сувтѳдны
сулѳданѳнѳ, кѳзыд пѳраѳ—вѳвјасѳс шебрѳд-
ны. Колѳ вѳзѳдны, медым коѳушна пыр ѳем-
мында тѳв ез ветлы. Вѳлыс-кѳ пѳсавлѳма
лѳбѳ кѳтагѳма зерыг-лѳ лымјыг лѳ, секѳ сѳјѳс
колѳ зыравны косѳз ѳзасѳн, најтѳгѳм кок-
јасѳс мыскыны ваѳн, гыжјасѳс лымјыг да
најтыг весавны.

Уж вылыг сувтѳм бѳрын вѳв вылыг сѳ-
јѳс кѳлујсѳ пырыгтѳм-пыр богтѳны да ѳзас
гѳрѳдѳн сѳјѳс-сѳѳелка увсѳ бура зыралѳны
косѳз, сѳзѳ-жѳ вѳчѳны кокјасѳс-ѳ. Вѳвлѳн гѳ-
ныс космас-да, секѳ заводѳтѳны весавны.

Сѳкыд уж бѳрын вѳвјаслѳн кокјасыс-кѳ
кутсены тѳрѳыны, вѳзлыг кокјасѳс колѳ
мыскыны да гыж вежѳсѳс тѳбны ва рузумѳн.
1-2 час бѳрын кокјасѳс зыравны ѳзас гѳрѳ-
дѳн улыссаѳныс вевдорлѳн, да сыбѳрын лапа-
саѳныс вевдорја кусыѳѳзыс кѳртавеѳ лѳчы-
ѳка ној бѳнтѳн. Пыктѳм кока вѳвјасѳс јук-
тавны ещѳжык дај шоныд ваѳн.

Уж помасом да весалом бөрті вөвлы
сетчө тыр шөйтчөг; секи коңушнаын нем-
мында оз поџ шумітны, оз поџ вөрөдны
кокув пөвјассө да весавны ласныјассө, сїјөн
мі мешајтам вөвлы вын чукөртөмыс, огө
сетө сылы шөйтчөг. Скөр вөвјасөс — куртча-
гысјасөс да чужагысјасөс, кодјас оз леңны
мукөд вөвјаслы шөйтчыны, сувтөдны торјөн.

Откымын вөвјаслөн коңушнаын сулалігөн
овлөны торја шогасөмјас: куртчасөм, өві
кокнас мөд коксө талалөм, шатлалөм, во-
давләм да мукөд тор.

Куртчасыс вөвјас—мыјсүрө піңнас сузө-
дөны да куртчалөны, гыңлалігас щөщ апа-
лөны сынөдсө-і. Куртчасыс вөвјастө, медем
налөн ковтөм привычкаыс ез вуж мукөд
вөвјас вылө, колө торјөдны мукөд зонвіза
вөвјас дорыс да віңны домалөмөн. Куртча-
сыс вөвјасөс домалөны кык повод јылө лас-
ныыслы бөрөн, зөрсө сетөны торбаөн, турун
көрым сетөны содтөдөн. Сещөм вөвјастө
колө јонжыка ужөдны.

Өві кокнас мөдөс талалөмөн вөв вермас
дојдны кок гыж лөк доріассө да сїзнас вер-
мас зікөџ шыкөдны гыжсө. Медем ташөм
лөк торјыс ез ло—медем гыжјасыс ез дој-
мавны—сетчө пуктыссө кучікыс вөчөм көртөд.

Вөвјас шатлалөны тагі: вөлыс возза кок-
јассө паскыда паскөдө да шујга кокнас сїјөс

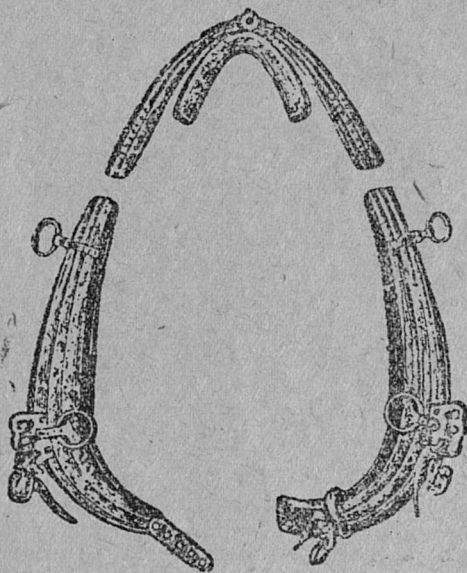
воҗлаы вештігас, талалё вескыдсё либё шуҗ-
гасё—код кокнас лоё тувтчёма. Тушаыслыс
воҗлаысё отарё-мёдарё шатлодломнас кыпёдё
коңушыаын шум да кокнас жуғёдёны соҗыс
вёчём жоҗжассё. Таног вёсыс вёвжассё шуёны
„качај вёвјасён“, рочён-кё—„ткачён“. Медым
вёвјас воҗ кокјассё сещёмёзыс ез паскёдны,
вёвјаслы коканыс сујёны көртёд, кодјас ку-
тоны кокјассё паскодёмыс, воҗлаы ыужёдё-
мыс да тащём ногнас дуғёдёны шатлалёмыс.

ДОҒДАҒАН КӨЛУЈ

Медым вёлыс бура да ёдјёжык ужаліс
да медым вёңны сылыс вынсё да җоңвёзалун-
сё, шук колё бура лёёдны доҒдаҒан көлуј-
сё да доҒсё.

Сіјёс-заводлы колё бура ладмыны лёё-
дём местаас. Сіјёслы колё пукавны бурещ
воҗа лопатка вылас мичаа, бурыс јылас ко-
лё муртса інмыны, да морёсас—ступон кыс-
канинас—медым вёлі кык чуң төрмён кост.
Сіјёсыд медым ез җескёд лопаткасё вешта-
ломмыс, медым ез топёд долалан тујсё—горш-
сё. Мі төдам, мыј абу быд вёвлён ёткофёс
бурыс јылыс да лопатка гёгёрыс; сіҗ-кё—быд
вёвлы колё лёёдны торја лёвалана сіјёсјас.
Таҗинад абу выгодној-да, сы рафё лёёдёны
вешјасана сіјёсјас. Сені ем мёда-мёдыс тор-

җалаһа да топһана кујим торҗас, кодҗасѳ
 поѳѳ кокһыда ыждѳѳны лѳѳѳ чѳнтыны—лѳ-

18-ѳѳ серп. Немецнога чѳнтаһ содтана
 сѳѳѳ вѳвҗаслѳһи

сѳѳны быд вѳвлы сертѳ. Пелҗомѳ инманѳһ—
 сѳѳѳслѳн гынҗыс—колѳ һебыд, медем ез доҗд

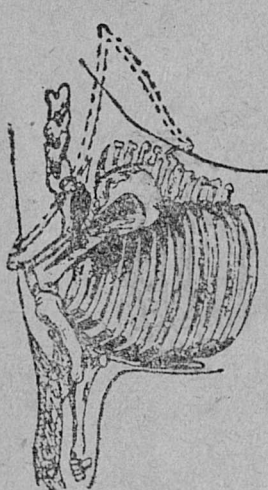
да инмис быд местад ѓткода. Сїјс гын колд
вїзны пыр сѓстѓма.

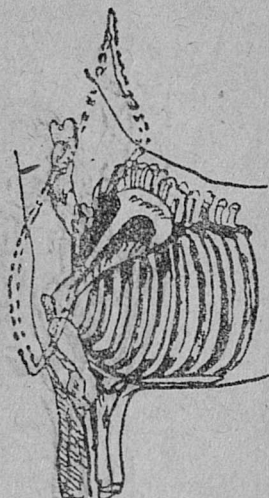
19-ѓд серп. Нѓмечного чїнтаґ-содтана
сїјс вѓвјаслы

Локног лѓѓѓѓм сїјс оз ѓткода топѓд,
локы топѓѓѓ. Лѓк сїјсслѓн гыныс зырѓѓ

кучіксѳ. Нѳајта сїјѳс гын вермѳ вѳјѳѳны вї-
 гѳмѳѳ. Зыртѳмгаң вѳв воѳ ужвылѳ доѳѳав-
 ны поѳтѳмѳѳ.

20-р серп. Вѳввылын
 лучкѳапукалан сїјѳс

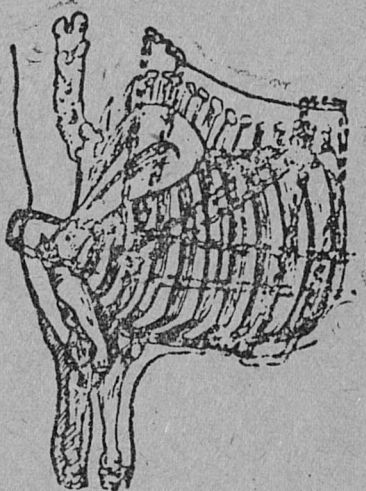

21-д серп. Вѳввылын лок
 ногапукалан сїјѳс

Сѳѳелкатѳ сїјѳсѳс моз-жѳ, колѳ мышку
 вылас лѳсыда ладмѳѳны. Вурны небыд гын-
 жыс. Чорыд гына сїѳелка топѳѳѳмысла сїѳ-жѳ
 регыѳѳн зыртѳ кучіксѳ. Кокны ужјас дырјї
 да кодыр сїјѳсјасыс дојѳѳны, колѳ сїјѳсѳѳ

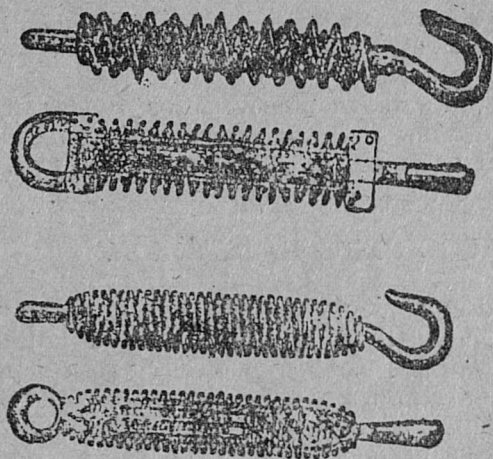
вежны да лёсёдны сїѳс шлеја, сїѳ кѳт-ї
 ґескѳѳ лопатка да пельпом суставјассѳ, но
 вѳѳїтчыны поѳѳ, сѳмын мед шлејаыс небыд
 да сѳстѳм вѳлі-а.

22-д серп. доѳѳалѳм ног пукалѳм вѳвсурсалывылын
 (скелет) шлејаа сїѳсѳн доѳѳалїгѳн.

Мегыр—рочног доѳѳасѳмын-кѳ, лыѳѳыс-
 сѳ вын вїґтысѳн сїѳ вїґѳ вѳвјасѳс локногѳн
 чорыда јѳткѳмыс, шатлѳѳлѳмыс да сїѳн
 омѳлжыка їнмѳ пельпом суставјасас. Ъпка-

нѡѡ туј куѡа груз кыскігѡн сїѡ вїѡѡ весшѡрѡ
вын воштѡмыс. Јона сѡкыда мунигѡн, гура-

23-дѡ серп. Швецијаса вын вїѡан.

нѡѡ тујјас вывти мунигѡн, да скачѡн мунигѡн
сїѡсыд јонжыка вермас дојдны. Вѡвсѡ-кѡ
доѡѡдалѡны мегыртѡг дышлѡјасѡ, секи пук-
тыссѡ шведскѡј вын вїѡтыс (23-д серпас).

Стѡжлыс лїбѡ вожлыс куѡтасѡ колѡ лѡ-
сѡдны вѡв ыжда серти да вын серти. Тѡд-
малѡма: вѡвсѡ-кѡ доѡѡдалѡма матѡжык (же-

кыдыжа, секи кыскөм вылө выныс муно
ешажык; вылын колөсаа телега кыскөны кок-
кыдыжа лапкыд колөсаа телега дорыс.
Ви́муужалан машинао кузжык тага жылө
додалөмон ужавны буржык жеңыда лөсө-
дөм дорыс.

Мукөд ужалан вөвжасыд оз мунны бура
да додалөны ассыныс кокжасө, сыпонда лө-
сөдөны нарөно предохранительяс кужасыс,
режинаыс да мукөд полөс материалыс.

ВӨВЖАСӨС УЖВЫЛӨ ВЕЛӨДӨМ

Медым вөвжас ужалисны дај коліны зон-
вицаөс, колө нуөдны олөмө колана индөдјас.
Кор мијан уж вылө бур када ужалан вөв-
жасыд оз тырмыны, секи ковмывлө бостлыны
кујим арыс томжык вөвжасөс. Сецөм вөвжа-
сыд ез-на вынсавны-да, сывөсна воэ ужө-
дөмыс налөн дугдө быдмөмыс, вөгмөны лы-
жасыс, суставјасыс, сөнјасыс да өдјөн лөоны
уж вылө шогмытөмөс.

Кокныд ви́муужалан уж дорө вөвжасөн
заводитөны вөдитчыны кујим арсаң. Велөдны
колө нөжјөник, термаөтөг, меліа да быд уж
бөрын сетны нантор лөбө зөр, сөмын не
горзөмон да скөрөн, кызі мијан унзыс овлө
да мыјвөсна быдмыө вөвжас щыкөоны. Вөв-
жасөс велөдиг медпервој сујөны сылы сјјөс

da eijsasnas novlōdlōny, sessa bōr bostō-
ny da bostōm bōras pyr-žo setōny nan
kusōk libō zōr.

Mōдыг велōдōмын бара eijsalōny da
bōras њужōдōны гез, гез помōдыс кутчисō-
мōн кык морт кокњыдѣка бōрлањ кыскōны
da сѣзōн велōдōны вōлōс паныдавны сōкыд
торјōн. Бōрлањ кыскан вынсō быд лун сод-
тōмōн њолōд-витōд луннас позō-њин дод-
давны кокњыд дод помō да новлōдлыны по-
водōдыс кутōмōн.

Медвоззаны вōвјасōс велōдигōн колō вет-
лыны воглōн да видчыгны орсōн (плегōн)
шенасōмыг. Первојја вонас ужōдны кокњыда
(пињовтны, кыскавны кокњи торјас да с. в.)
да регыд кадјасōн. Њолōд вонас позō-њин
сōкыджык ужјас вōчны. Odjō быдмыг вōв-
јасōс, бостны-кōт—белгѣјаса тажеловозјасōс,
бура вердōмōн кокњыд ужјас вылō позō
бостны арōссањ, којмōд вылō воигōн колō-
њин велōдны сōкыд ужјас вылō.

Бур вѣра вōвјасōс уж вылō велōдны со-
рōнжык: сещōм вōвјасыд прōстōј вōвјас гер-
тѣ сōвмōны њōжјōнжык.

Ужалигōн вōвјастō оз ков термōдлыны
вынгыс вывтѣ. Колō быдōнлы тōдны: ужа-
лыг вōвјасōн медбур воглōн ветлōдлыны.
Ташōм ужōн сѣјō вермō ужавны быд лун
кузжыка, сѣјинас дыржык оз муз.

УЖ

Вөв тушаын основаыс—сурса. Бур вөвлөн сурсаыс паскыд, кыз, куъ, јон. Сомын бур лыысла вөвјас төдчымөн крепыдөс, вынабө.

Вөвлөн лыыс тупјыгөма јажөн, либө кызи шуө наука—мышцыөн. Кулыштан кө вөв вывгыс кусө, ми адзәм: ку увтас јаж пратјас быдпөлөс кызтабө: ки кызта, вөснѣжык—кызжык, ставыс сјјө гинмөн адзымөн төдчөны дај мөда-мөд дингыс кокнѣа торјалөны. Мышцыыс быд ыжыд прат өтар помнас јитчөма өтѣ лыө, мөдар помнас—мөд лыө. Пемөс көсјөм сертѣ мышцыјас вермөны либө жеңнѣавлыны, либө ѳужавны да сѣзөн новлөдлөны лыјассө. Мышцылөн выныс јона ыжыд. Тащөм мышцыјас пемөс тушаын јона уна дај ужыс налөн уна сѣкаса. Öтѣкјас на пыщкыс кокјассө кыпөдөны вевдорлаң, мөдјас-возлаң нуөны, којмөдјас—боклаң вештөны. Емөс мышцајас—пуктөны—востөны розјас да с. в. Зонвѣа тушаын мышцыјас јона өдјө ужалөны, ужалөны—ассыныс ужсө вежөрттөг да мөда-мөдыскөд шензымөн стөча ладмөдчөмөн.

Мышцысаң јурвемө да јурвемсаң мышцыјасө мунөны вөснѣ шөрткоф либө шнурјаскоф нервјас. Нервјас куъа, телеграф куъта моз, мунөны мышцыјасө колана щөктөм-

јас, вѳрасјас. Вѳвтѳ-кѳ мѳ быщкыштам јемѳн,
сѳјѳ бырскѳбтас бокѳ дај чужыштчас. Сѳзкѳ
инѳ пемѳс пыщкын нарѳшнѳ лѳсѳдѳм кыз
„телеграф“ кузта дугдывтѳг разалѳны—му-
нѳны да вежлалѳны щѳктѳмјас да вѳрасјас.
Ѳгкымын вѳвјаслѳн сещѳм вежласѳмыс арт-
мѳ нѳжјѳ. Сещѳм вѳвјасыд нѳжмыдѳс. Му-
кѳдјаслѳн артмѳ ѳдјѳ. Сещѳмјасыс—ѳдјѳ вѳ-
расаѳс, ловјаѳс. Овлѳ, нѳрвјасыс-кѳ вѳсмѳны,
секи вежласѳмыс зѳкѳз бырѳ, вѳрасыс сувтѳ.
Вѳсмылѳны сѳз-жѳ ѳтка мышцыјас лѳбѳ ѳт-
пырјѳ уна мышцы.

Мышцаыс кымын кызжык, сымын сылѳн
выныс лѳѳ унжык. Мышцаыс кымын кузжык,
сымын јонжыка (кузжыка) сѳјѳ пондас жең-
даммыны да нѳжавны.

Чуңјаснымѳс топѳдѳма-кѳ кулакѳ да ки-
нымѳс кусынтам, мѳјан сој мышцыыд пыктас
коѳ: мышцыыс жеңгѳртчас.

Бур јон мышцыјас артмѳны секи, кор ем
налы тырмымѳн пѳтѳсторјас да кор налы ем
колана уж. Вына јон мортјас—ѳлачјас вермѳ-
ны лѳны секи, кор најѳ кутасны буга пѳт-
кѳдчыны да дугдывтѳг упражнајтчыны—дуг-
дывтѳг ассыс јонлунсѳ јонмѳдны. Сещѳм ус-
ловѳјѳјас дырјѳ мышцы пратјас ѳдјѳ быдмѳны,
кызмаммѳны, мортлѳн выныс сѳдѳ.

Кѳт-ѳ јѳна пондам вѳвтѳ вердны да огѳ-
кѳ сѳјѳн ужалѳј, секи кѳрымыс ѳз мышцы-

јас быдмѡм вѡлѡ мун, а тушаас љѡшка гѡс
чѡжѡм вѡлѡ. Љѡшка гѡс пѡмѡслы сѡмын љѡк
тор вѡчѡ. Бара-жѡ пѡндам-кѡ мѡ выныг вѡв-
тѡ вѡлѡс ужѡдны да омѡла вердам, секи вѡ-
лыд пѡндас омѡлтчыны, чѡнны, пѡмѡслѡн сѡ-
мын љѡјасыс колѡны.

Бура уж нуѡдѡм вѡлѡ јѡна тѡдчѡны сѡ-
лѡм, ты, вѡрк да мукѡд ѡрганјас, сѡ-жѡ пѡ-
мѡслѡн зѡнвѡзалун ставнас. Сѡломыс-кѡ да
вѡркыс омѡлѡс, вермѡны артмыны пѡкѡсјас,
вѡгѡ-кѡ тыс—артмѡ одышка да с. в. Вѡсѡ-
гѡн вѡв воштѡ ассыс вынсѡ да ужавны вер-
мѡмсѡ.

Сѡ-кѡ, медем вѡв вѡлі јѡн, колѡ јѡн љѡ-
сѡм, бур кѡрым да дугдывтѡм уж да медем
пѡмѡсыд пыр вѡлі зѡнвѡза.

Бура вердѡмѡн, да ебѡс сертѡ уж востѡ-
ны пѡмѡслыг азымлунсѡ, бурмѡдѡны сувпыщ-
гыс кѡрым пусѡмсѡ, ѡдѡдѡны пѡтѡсторјас-
лыг сувпышкас сѡлѡм разалѡмсѡ да ковтѡм-
торјаслыг ывлаѡ петѡмсѡ, бурмѡдѡ лѡлѡлѡм-
сѡ, јѡнмѡдѡ да сѡдтѡ мускулјассѡ. Сѡ-кѡ,
умереннѡј ужыд щук колана медем вѡзны
вѡвлыг зѡнвѡзасѡ да медем сѡдтыны сылыг
ужвынсѡ. Ужалыг вѡвтѡ колѡ быд лун ужѡд-
ны, сѡмын мед ужалѡмысла ез-жѡ вѡвтѡ жеб-
мы. Танѡг ужалѡгѡн вѡв медбура вѡчмѡ.

Ужалыг бур вѡвлѡн мышцыјасыс тура-
саѡс дај бура тѡдчѡны ку пырыс. Мышцыја-

СЫС КЫМЫН КЫЗЖЫКЪС, СЫМЫН ЈОНЖЫК ВЪН
ЛОЪ УЖАЛЫГ ВӨВЛӨН.

Ужалыг вөлдөс медшогмана уждны вос-
колөн вөтлөмөн. Вөвлөн скелетыс, мышцыс
морөсыс да кокјасыс бытто нарoшно вөслөн
ужавны ладмөдөма—сизі зилөма природа. Вос-
колөн вөтлігөн да бура вердігөн вөв вер-
мө ужавны 8-10 час. Бур туж вывті да шөйт-
чышталөмөн вөв вермө кыскыны 100 пудја
доф 20 кілометр саяө 5 часөн. Пондам-кө та
сөкта дофсө кыскігөн вөтлыны өдјөнжык, се-
кі сижө музас дај сувтны вермас.

Ужалыг вөв рөттө сөкыда, жугөдлө гыж-
јассө, өдјө пөсалө, заводітө пөдны, музө.
Став сикас мукөд вөвјаслы рөттөмыс воско-
лөн мунөм дорыс кыкмында сөкыджык, а
ужалыг вөвлы—нөшта-нын сөкыд.

Вөлыд-кө јона госсалөма, секі первојја
пөранас лоө ужавны вичысөмөнжык. Гөса
вөвтө јона кокні төдмавны: сижө гөгрөс, мус-
кулјасыс оз тыдавны. Уж вылын первојсө
сижө зев јар, ышмывлө, но өдјө музө, пөсалө,
пөдө. Тащөм вөлөн ужавны колө заводітны
кокніжык ужөн да ујсө вочасөн сөктөдны.
Ужавны быд лун.

Дыр сулалөмыс тащөм вөлыслы лок
кыңзі некушөм бур абу. Госсалөм да јона
вердаса вөвјаслөн щөкыда јурыс бергөдчө—
дурмө.

Госа вѳлѳс вердны еща бѳрјѳебѳнжык
зѳр сѳтны поснѳдс, ід сѳтѳмыс еновтчыны
госа гѳрдјур турунѳн пыѳѳі вердны візвыс
турунѳн.

Нѳшта-на відчысѳбѳнжык колѳ вѳѳітчы-
ны пѳсалыс—пыктыс вѳлѳн. Пыктѳмыс
вѳвлѳн артмѳ організм (сѳлѳм, ты,-мус, вѳрк-
јас да с.в.) сузсытѳм раѳі. Пыктыс вѳв ѳт-
пырјѳыс јона уна ва јуѳ, ужавны заводіт-
чытѳз кажітѳ гѳгрѳс тырбура. Ужалігѳн
ѳѳјѳ дај јона пѳсалѳ да бѳрыннас кажітѳ
омѳлтѳмѳн. Первојсѳ, кор вѳлыс ез-на пѳ-
сав, сіјѳ сѳкыда лолалѳ, шкоркјѳдлѳ, ныр
роѳјассыс шочыніка петышталѳны ва вѳјт-
јас. Бѳрынжык тајѳ прізнакјасыс бѳрѳны
да вѳв заводітѳ ужавны шогмана. Ужештѳм
бѳрын сіјѳ горша ускѳѳѳѳ ва дінѳ да јона
дыр оз вермы јуѳмсыс еновтчыны.

Ташѳм вѳлыслѳн-кѳ збѳѳерлуныс вошѳ
секісылѳн кокјасыс, медса-нын бѳрјасыс,
да мошонкыс пыктѳны, гѳгрѳсмѳны. Сылѳн
кокына петѳ кашель, ревматізм да мукѳѳскас
вісѳмјас. Ташѳм вѳвтѳ колѳ щѳкыѳжыка да
ещѳѳнжык јуктѳдны. Медым артавы, уна-ѳ
тащѳм вѳлыслы сѳтны ва, колѳ тѳдны уна-ѳ
сіјѳ јуѳ пыр ужалігѳн да сіјѳс јукны кык
пелѳ—сы сѳрті кык мында ещѳжык ва сѳтны.
Кѳѳ мыј, а пыктыс вѳлыдлы оз поѳ сѳтны.
суткѳн кык кујім ведраыс унжык ва. Ташѳм

вѡвјаснад первојја кадсѡ ужавны кокнідѣжык
уж вылын, бѡрыннас сѡкыдѣжыкын. Кѡзыд
дырјі, ыжыд тѡв дырјі да зер дырјі, њекущѡ-
ма оз поѣ вѡлѡс пѡсѡдны: пѡсалас-кѡ, шук
прѡстудітчас. Јона щѡкыда ташѡм вѡлыслѡн
гѡѡ опѡј.

Вісыс вѡвјасѡс оз поѣ сувтѡдны уж вылѡ
ветврач щѡктытѡг, оз поѣ—весіг кѡѣ еща
вісмѡмаѡѡ лолалан тујјасыс да первојјасыс
весіг оз-на-і торкны ужалѡмѡыс: сувтѡдан-кѡ,
секі лолалан тујыс пыктас, тырѡ њілѡг ду-
лѡн да сынѡдыс оз понды тыјасас пырны—
вѡвлы регыд артмѡ „запал“.

Тыра вѡвјасѡн, медѡа-њін медбѡрја тѡлыс-
нас, колѡ ужавны відчыѡмѡнѣжык. Секі доѡ
сѡктасѡ чінтыштны, ужавны жењыдѣжык кадѡн.
Чањастѡѣ медбѡрја кык вежоннас поѣѡ на-
ужны сѡмын јона кокні ужјас, лѡбѡ нѡшта
буржык—ѣкѡѣ еновтны ужѡдѡмѡыс да віѣны
вѡла вылын кукјѡрын.

Овлѡ, чањастѡѣ кѡбыласѡ 2—3 вежѡн чѡж
сулѡдѡны конушњаас домалѡмѡн. Таѣітѡ ње-
кущѡма оз поѣ вѡчны: сулалѡм бѡрын чаѣсѡ
вајны вѡвлы сѡкыдѣжык.

Вѡлѡн ужалігѡн колѡ бѡстны тѡд-
вылѡ, воыслыс кадсѡ да повоѡѡа
бурлун. Гѡжѡмын, јона жар шондіа лунѡ,
сѡкыд уж вылын вѡлѡс шонді жарыс кучкѡ.

Рытыв војвыв областын шонді жар куч-

кѳмјасыѳ овлѳны шоча, лунвыѳ областјасын—
јона шѳкыѳа.

Чорыѳа поводѳѳа вежласѳмјас—шоныѳ бѳ-
рын јонакѳзыѳ поводѳѳа пукѳгѳн да мѳдарѳ—
вѳвјас јона кокнѳа вермѳны прѳстудѳтчыны.

Тѳлын кѳзыѳ-кос поводѳѳа дырјѳ вѳвјасыѳ
озжык прѳстудѳтчыны арѳа да тувсовја ул-
салан поводѳѳа серѳѳ, сѳмын вѳдчыснытѳ ѳ
секи-на колѳ. Емѳс вѳвјас, кынмысѳс: шона-
лыштѳм бѳрын муртса-кѳ сувтѳдан пыр ѳ за-
водѳтѳны кынмыны, тѳрѳыны. Медса-нын јона
кынмѳны омѳл гѳна вѳвјас; сещѳм вѳвјассѳ
колѳ тупкыны вевтѳн важ одѳжалѳн, пасѳн,
лыбѳ мыјкѳ мѳдторјѳн. Тащѳм-жѳ кынмѳм—
тѳрѳѳм лѳѳ кѳзыѳ ваѳн јукталѳм бѳрын. Се-
щѳм вѳвјастѳ ванас колѳ јуктавын ещанѳка-
ѳн да, позѳѳ-кѳ, васѳ шонтыштны. Уж бѳрын
гыѳрѳѳѳм-лымѳѳм вѳлѳс колѳ чышкыны ѳѳас
гѳрѳѳѳн. Јона кѳзыѳјас дырјѳ вѳвлѳн вермас-
ны кынмыны мошонкаыс да куѳзасаныс оз-кѳ
сѳјѳ мѳчаа тупкыс, сѳѳ-жѳ пельјасыс. Кынмѳм-
сѳ каѳалан-ѳа, кынмѳмѳнјассѳ колѳ пырыѳтѳм
пыр зыравны лымјѳн. Зыравны кытчѳѳ сет-
јастыс оз шонавын.

Гоѳса ужјас пыщкын вѳвлы медсѳкыѳ
уж—сѳѳ муа да гојѳѳ муаѳнјас гѳрѳѳм. Сещѳм
еѳкас мѳѳнјас гѳрны ковмѳ ыжыѳ вын. Сѳ-
лѳма вѳв сещѳм уж вылас ѳѳјѳ муѳѳ ебѳс-
тѳммѳ.

Еббстѳм вѳвлѳн мышцыјасыс вѳсмѳны -пык талѳны. Јона еббстѳммѳм бѳрын сѳлѳмсѳ вермас паралич бостны.

Лыаа мусѳнмын ужавны абужык сѳкыд, вѳв сещѳм уж вылын озжык муз. Сѳмын кыскыны сѳкыд груз лыа вывтѳ сѳкыд, ѳол мында сѳкыджык шоссе вывтѳ кыскѳм сертѳ.

Улынжык индѳм таблица петкѳдлѳ, уна-ѳ груз уна сѳкаса мусѳн вывтѳ вермѳ кыскыны вѳв.

Шѳркѳдѳм вѳв вермѳ кыскыны шылым туј ку- за	Рѳкса вывтѳ	Мѳртуј	Грунт	Лыаа тујјас
11,2—	1,28—	0,48—	0,32—	
14,4 т.	1,6 т.	0,64 т.	0,4 т.	
Ыжыд вѳв вер- мѳ кыскыны .	14,4—	1,92—	0,64—	0,48—
	19,2 т.	2,88 т.	0,96 т.	0,64 т.

Лыаа мусѳн вылын ужалигѳн лѳѳ щѳкыда вѳѳдлывлыны, медым кок гыж дѳнгыс ез чукты пыдѳс куыс, подошваыс. Пыржык вѳвјасыд выныштчѳны кок гыж јылас, тувтчѳ сѳмын кокѳѳѳка кок пыдѳс вылас. Лыаа мусѳн вылын ужалигѳн кок гыжјыс ставнас вѳјѳ пырѳ лыа пыщкас да пырѳгѳныс кок пыдѳс гѳптсѳ јона зелѳдѳ да чуктѳдѳ гыж дѳнгыс подошвасѳ, кодѳ сыбѳрын тувтчалѳгас паскалѳ гѳгѳрбок. Кучѳкыс гыж дѳнгыс чуктѳ јежыд вѳјјасѳдыс, кыз сѳјѳ ѳѳбыджык да омѳлжык. Чуктѳм да потѳм костјасас пырѳ ѳѳјт

дај вермас сїѳо пѳасны; сыпѳнда зев јѳна
вѳвјасыѳ пѳндасны чѳтны да зев дырѳн оз
вермыны ужавнысѳ. Медым ташѳм потѳмја-
сыс ез лѳны, колѳ шѳчжыка да омѳлжыка
весавны кок пыѳѳсѳ, дѳрѳѳны паскыѳ под-
ковјасѳн, буржык нѳшта кучїк пыѳѳсаѳн.

Кѳдыр вѳвлы ковмас ужавны нурја да
васѳѳ мусѳн вылын, сылѳн гыжјыс "зев јѳна
рыжмѳ, вушјѳ валкыс, а кѳдыр гыжјыс ко-
мас лѳѳны зев уна потасјас. Медым вїѳны
гыжсѳ рыжмѳмыс да волк вушјѳмыс зев ко-
лана гыжсѳ мавтны выјѳн лїбѳ вазелїнѳн
ужавны заводїттѳѳ, а уж вылыс воѳм бѳрын
кѳнѳшыѳѳ јѳрттѳѳ чышкѳмѳн кѳсѳѳны кок
гыжсѳ кѳсѳѳ.

Кѳр вѳвјаслы ковмас ужавны стрѳїтчан-
їнын лїбѳ кер чукѳртѳм вылын, колѳ вїѳчыс-
ны кѳрттувјѳн зургыѳѳмјасыс. Нѳјтѳс кѳрт-
тувјасѳн зургыѳѳмыс полана сїјѳн, мыј дој-
мѳмыс кынѳї-на вермѳ лѳны зев шѳкыѳда
стѳлбњак. Вїсѳмѳмыс тѳјѳн пыржык нужалѳ
5—12 лунѳѳ. Тѳѳчан торјасыс талѳн сѳ квщѳ-
мѳс: вѳлыс сулалѳ, кокјассѳ ѳеуна паскѳѳдыш-
тѳма да оз-ї вѳрѳыѳ, бѳжсѳ ѳеуна лептыш-
тѳма, голїсѳ ѳужѳѳѳма; јурсѳ лептыштїгѳн
сїнјассѳ кунѳ, вѳвјас зев шѳча бурѳѳны
тѳјѳ вїсѳм помыс, унжыкыс на пыщкыс ку-
лѳ.

Медым вічны вѡвјасѡс зургысѡмыс, бур-
жык ужавны кучік пыдѡсѡн дорѡм кока вѡв-
јасѡн. Лоѡ-кѡ тащѡм зургысѡмыс, кѡрттувсѡ
пырыстѡм-пыр колѡ перјыны да мавтны бу-
ра јодѡн, кычї поѡѡ пыдїтїжык, корны отсѡг
вылѡ (ветврачѡс) скѡтлечїгысѡс. Регыджык
дај јонжыка лоѡ столбѡякыд ужалыс вѡвлѡн
сулалыс да шѡјтчыс вѡв дорыс.

Зев колана ужыштѡдны быд вѡлѡс быдлун-
ја уж вылын. Вѡвјасѡс дырѡн ужтѡг сулѡдѡ-
мыс некущѡм бур абу, а мѡдарѡ, ужгѡм вѡв-
јаслѡн секі пыктѡны кокјасыс, мошонкаыс
да мукѡдлатї, сѡктаммѡ лолалѡмыс, омѡла
ужалѡ сѡлѡмыс да заводїтѡ госсавны. Таѡнас
зев регыдѡн вермѡ воны вѡлыс некытчѡ туж-
тѡмѡн.

Мукѡд вѡлыс уж дырјїыс дурѡны—шуам,
чужјасѡны, чој горувјас летчїгѡн доѡсѡ оз
кутны, гѡжїтѡны, зев јар вѡвјас да с. в. Чуж-
јасыс вѡвјаслы лѡсѡдѡны лѡнѡдана шлѡјка,
кодї кутѡ кокнас чужјасѡмыс. Чој горулѡд
доѡ куттѡм вѡвјасѡн ужалїгѡн колѡ лѡсѡдны
доѡ кутѡдјас (тормоз) јар вѡвјасѡн ужалїгѡн,
мыјвермѡмыс омѡлжыка колѡ горзшыны (плѡв
бостны кїѡ некодыр оз ков) јона сѡкыда
кыскасны тащѡм вѡлѡн сїѡ-жѡ некодыр оз
ков. Зев бур тащѡм вѡвсѡ доѡдѡавны параѡн
бур лада вѡвкѡд, мед абу дыш, да меда-нїн
вескѡдлыны тащѡм паранас бура, горзытѡг

да скöравтöг. Медым кыз-позö жар да лада паралы öткoдавны кыскам доддыслыг öк-тасö.

Ем-кö колхозын либö совхозын унжык вöв, сек сывылö, медым ужыс налөн муниc тырөн да буржыка, зев колана најöс торjöд-ны аслас пöлöс ужјас вылö быдөнöс.

Груз кыскалан уж вылö колöны вöвјас јонöсжык, öкыд öктааде, лададе да бур чоңвiчајас. Вöвјасыс-кö ужалöны чоң тран-спортын, сек öткoд-öткoд вына, лада да во-ласа вöвјасыс позö бостны зев ыжыд произ-водительност да сыкöд щöщ не щыкöдвы му-кöд вöвјасöс.

Виçмувывса ужјас-сiз-жö корöны торjöдны вöвјастö. Пиновтöм вылö позö бöрјыны кок-нiжык, омöлжык вöвјасöс да воеласаöсжык. Тащöм-жö вöвјасöс позö бостны лажмыджы-ка кокнiджык мусiнма iнјас, кокнiджык плуг-јөн, куртан, ыщкан, турун бергöдлан ужјас вылö (тујöны фiнка рысакјас, верчöмөн вет-лан вöвјас). Тајö ужјасö позö нүдны öтi шлејаөн пöльзујтчöмөн, сiјöстöг. Öкыджык местајас гöригөн, медым ещажык муниc кадыс бергалöмö, колö ползујтчыны жеңыджык гырка јон вöвјасөн, ödjöжык бергалысјасөн (гырыс арденјас, шöркoфдем белгејечјас). Öк-кыджык мусiнма гöранiнјасö плугјөн, вундан машiнаөн, кöчан машiнајасөн да мукöдөн

бөрјоны јон вөвјасөс, ровнөј да лада вөбөла-
сајасөс.

Вөла привөдјасын ужалігөн бурещ пыфди,
лоб, воділо куфтаыс-кө 1½ м. гөгөр. Жеңыд
воділоөн ужалігөн вошө ужыслөн производи-
тельностыс. Бергалөмјасын да мунігөн-кө жес-
кыд вөлыслы тувтчавныс, јона падмө вөлыс,
бергөдчө јурвежөрыс. Јона куз воділоөн
нөжмаммө ужыс.

Му-виз ужалан ужјас вылын мукөд дырји-
ыс лоө дофдавны 2, 3 дај 4 вөлөз. Сывылө
вөвјасөс бөрјоны кыз позо өткофдажык, ла-
дөн да восласөн. Медлөсыд дофдасан ног—
радөн дофдалөм. Лыффысөб, мыј кымын уна
дофдалөма вөв, сымын бурыс ужыслөн лыбө.
Сөмын оз лыб дофдалөм вөв лыд мындаыс,
а лыбө ещажык прөчөнтөн. Шөркофа позо
лыффыны, мыј өтвыв дофдалөмөн ужног му-
нөмыс чінө быд вөвлөн 6 прөч. мында, мыј-
понда-і нөл вөлөс дофдалөмыс пөлзаыс абу.
Механіческөј двигателјаслөн ем зев ыжыд
вөчмөдана значеңнө, да колө кыз позо пук-
тыны сјјөс уж вылө. Кык вөлөн лыбө кујимөн
вожјас пыщкө дофдалөмас выгөдаыс сөмын
секи, кодыр вөвјасыс өткоф вынаөс да кыс-
көны өткофа. Көренса вөлыс-кө кыскө бура,
а прөтажнөјыс—омөла, буржык жеңдөдны,
чінтыны тага гезсө, медем сјјө бөрвывтчөс
көреннөј дорсыс јуржын мындаыс кымын

дај сіѣ-жѣ женѣдѣны повѣдсѣ. Шѣрын вѣжѣ доѣѣасѣм буржык рѣч нога парадѣн, лѣбѣ ку-
јѣм вѣлѣн доѣѣалѣм дѣрыѣ, сѣпонда, мѣј та-
нѣ кыкнан вѣлыс кыскѣны ѣткоѣа. Зѣвѣјкѣн
(мѣѣа-мѣѣд бѣрыѣ) доѣѣалѣм оз сѣт јѣна ыжыѣ
пѣлзасѣ, кыскан выныс оз ло ѣткоѣ, вѣскѣд-
лынысѣ сѣкыѣ. Таѣі доѣѣасѣгѣн буржык доѣѣ-
ѣавны куѣ кока, перыѣ, кокнѣ, јар вѣвја-
сѣс.

ѣвуколкаѣ зѣвѣјкѣн доѣѣалѣмѣн уж нуѣд-
ны буржык чуклѣѣдлана тујјас вылын, кѣнѣ
колѣны кокнѣѣджыка бергалыѣ телегајас. ѣву-
колкаѣ колѣ доѣѣавны бур, јѣн спѣнаа вѣв-
јасѣс, чѣрс вѣзла дѣрас грузыс унжык ѣшјѣ
да ставыс мунѣ вѣв спѣна вылас. Тащѣм но-
га ѣвуколкаа доѣѣасанјасыс бурѣѣ сѣјѣн, мѣј
первој-кѣ, ѣтѣ чѣрсысла омѣлжыка паныѣдалѣ
щупѣѣѣјасѣѣ, мѣѣд-кѣ, жужыѣ кѣлѣсаысла кок-
нѣжык кыскыны лѣк тујјасѣѣ, омѣлжыка вѣ-
јѣны кѣлѣсајасыс ѣајтѣ да лыаѣ, кѣјмѣѣд-кѣ
тащѣм телеганас кокнѣжык бергавны мѣѣ
пѣлѣс телега дѣрыѣ дај ѣльѣѣд кѣ, буржыка
вѣчмѣѣѣѣ вѣвјаслыѣ вын.

Вѣвјасѣн да тракторјасѣн ѣтлаын ужалѣм
лѣѣ терја ѣн выгѣднѣѣ да бур. Петкѣѣѣлѣм
вылѣ почѣ вѣјѣдны Хѣперскѣѣ округса, Нѣж-
ѣе-Волжскѣѣ крајса, машинно-кѣнѣѣѣ станѣја-
лыѣ уж мунѣмсѣ. Тајѣ ѣкругыс кѣлѣкѣтѣвѣѣѣ-
рујтѣѣѣма-нѣн 100 прѣч. вылѣ. Посѣжык кол-

хоэјаслы уж нуом выло округаын лосодома
рајонувса машинно-конној колоннајас быдын
120—150 плугјоц. Тајо колоннајасыс горисны
ставыс бы борозда вигом. Машинно-конној
колоннајаслон уж производительностыс кыпти
кык мында. 1928-од воын, іцапод горигон ко-
дыр јешцо ез-на воынны машинно-конној ко-
лоннајас, округас 30 лунон горисны 212 сурс
гектар, а 1929 воо, іцапод горигон-жб, 20 лу-
нон колоннајасон воли горема 433 сурс гек-
тар. дај 1928-од вонас ужавлис 135 (тагдвој
јединица) вола ужлыд, 1929 воо сомьн 102
сурс уж лыд. Ужалан кадыс чинб којмод па-
јыс, вола ужыс чинб нолод пајыс, а произво-
дительностыс содис кык мында. Вола колон-
најас ради-жб соди производительностыс і ви-
му ужалан машинајаслон. (И.Поппни. „Обобще-
ством рабочий скот“. Книгосоюз, 1930 г.)

КЫЦИ ДОЗОРІТНЫ КОК ГЫЖ

Волос весалигон, а сіц-жб уж вылыс воом
борын, гыжыс бура весавсо најтыс і кујо-
дыс. Кок пыдосеыс најтсо весалоны дај мыс-
калдоны, а гыж вылыссо сомьн бура мыскав-
со. Вуштыны најт корта колужон кок гыжјыс
ноти оз поч, сыпонда, мыј шыко кок гыжыс
велдорја шылыд лицдыс (глазурь), а сыкод
щощ і кок гыжјыс.

Торја-нын косон да сөстөма колө віңны
кок гыжыс стрелкасө. Тажос дөдөрүттөг да
правилө вылас віңдтөгүд, сїдө вермө сіемы
ны. Кок гыжыс-кө зев кос, сїдөс небөдөдөм
могыс зев бур көртавын кок гыжјас көтөдөм
рузум, а вој кежас, кујимысөн вежонын мавт-
ны кок гыжыс венчіксө маэон, кодөс вөчө-
ма 2 паж ліноліныс, 2 паж чері (выјыс) госыс
да 1 паж глицеріныс. Өғыс мавтөм вылө бос-
төны тажө маэсө чайнөј паң мында. мавтөм
бөрын гыжјыс небөдө.

Ковмас кө ужавны вөлөн нурја да васөд
местајас вылыи, зев бур, ужавны заводіттөј
кок гыжсө мавтны кушөмкө гөсөн, а дүгдөм
бөрын косөдны гыжсө косөс. Вузалан маэон
мавтны, сылыс составсө төдтөг, оз ков сы-
понда, мыј өткымыныс најө пыщкыс шыкөдө-
ны гыжсө.

ДӨРӨДЧАН ПРАВИЛӨЈАС

Сывылө, медым віңны вөвлыс кок гыжсө
лішнөј зыртчөмыс да дојмалөмыс, а сїз-жө
сы вылө, медым вөвјас езжык вїлдавын
мунігас јонжыкасө вїлід тујјас вывті, колө
дөрөдны вөвјаслыс кокјассө. Бура дөрөдөм,
вөвјасөс зев колана, медым віңны налыс чо-
нөн гыжјассө. Нелучкіа дөрөдөм унжыкысө
овлө уна пөлос вїсөмјаслы помкаөн кок гыж-
јын. Вөвлөн кок гыжјыс сулалө сө кушөм тор-

јасы: перној-кѳ, —гыжја лекааныс гыжјыс, кодѳн торјалѳ гыжјаиныс, пыдѳсыс, жежыд ви-
чыс, борыввоаныс гыжја кусыныс; мѳд-кѳ, ја-
јыс да лы течасјасыс гыж пыщкас, скомор-
јасыс да кок пыдѳсас мунаѳ венеч лыјасыс,
кытчѳ воѳ кокчер лыыс, кодѳ оз-кѳн пыр-кок
гыж пыщкас, но ем ыжыд значеныѳ дорѳгѳн.

Вѳв кок гыжјыс кѳк кѳзырѳк модаѳ, код-
лѳн помјасыс кусынтчѳма кокпыдѳс пыщла-
ныс. Сылыс торјѳдѳны: јѳтан торјасѳѳ, кык
боксасѳ да кык бѳрвывсасѳ, бергѳдчѳм пе-
лѳсјасыс да бергѳдчѳм стенка, вевдорја ве-
нечыслѳн да увдорја пыдѳсыслѳн дорышја-
сыс, гыж веркѳсыс, лыцѳыс гыжјыслѳн, да
пыщкѳссаыс, конѳ емѳѳ јај плетенјас. Увдор-
ја течасыс кокыслѳн сулалѳ гыжја подош-
васыс, жежыд вичыс, гыжја стрелкасыс. Гыж-
ја бокыс быдмѳ јаја плетенјассыс; подошва-
ыс быдмѳ сѳз-жѳ кок пыдѳсса, јаја плетен-
јассыс, а гыжја стрелкаыс быдмѳ јаја стрел-
касыс-жѳ. Венеччааныс подошва дорышѳчыс
гыжјыс быдмѳ 9—11 тѳлысѳз, кок бѳр пја-
таас—3-4 тѳлысѳн.

Кок гыж лапаныс вермѳ лоны правѳлыѳн
лыбѳ сещѳмѳн, кодѳн возладорыс гыжјас
норѳма пелѳс ногѳн 45 50 градусѳз, возыс
гыжјаыслѳн кујѳм мында вылынжык пјата
дорыс, пыдѳсыс неуна гѳптакоѳ, а пыдѳ-
сыслѳн дорышыс гѳгрѳс; правѳлыѳн бѳрја кок-

лөн гыжыс отвытчанінеаныс норама 55—60 градуса, отвытааніныс $2\frac{1}{2}$ мында вылынжык кок бөж дорыс, пыдөсыс јонжык гопта стрелкааныс, пыдөсылөн модаыс зик кольккоф.

Неправильној кок гыжас со кушомбе: плавкөсө, коллөн гыж вежөсыс јона нора, пыдөсыс зик рөзнөј, јатаыс улын, лажмыд; торцовөј, коллөн гыжыс јона крутө, гыж вежөсөаныс јатаыскөд отжужта; топалом, коллөн јатаыс векныд јатаыслөн бокыс бергөдчөма, стрелкаыс векныд, шөрас-гопкофыс абу; пөла коллөн өтi кок гыжжынјыс правильној коллөн коф, а мөд жынјыс топалөмлөн коф.

Коксө вөвлыс весавны колө со кызi: кок весалан пуртөн пыдөсөыс бөгтөө важмөм да рыжмөм гыжыс дај видлалан клешщөн видлавсө тырмымөн-ө вөснөдөма кок пыдөссө.

Кок гыжыс бокыс бөгтөө жежыд виç куҗаыс сiç, медем гыж вежөсыс да јатаыс вөліны правильнојөс да медем лы вежөсјасыс, веҗеча да кок гыжја лыјасыслөн артмөма мөда-мөдыскөд. Стрелкаыс вундаведны сөмын лапмөм рыжјасыс; бергөдчан бокјасыс оз вундавсыны дај воргајасыс сiç-жө оз жуждөдөыны. Кок пыдөс весалан пуртөн весалөм бөрын гыжлөн дорышјасыс шыдөдөдөны рашпльөн.

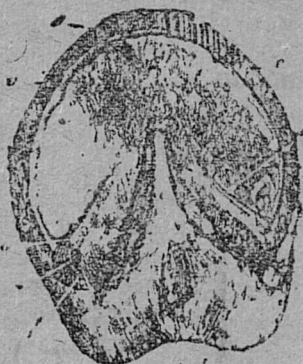
Колө топөдны подковсө кок гыж дінас, а

оҗ көв көк гыжсө подков дінас, кодбс дор-
сыҗас унаыс вөчбны мөдарөн. дорбдөмыс
лоб бура топдөма секи, кодыр подковыс
топыда да бура інмө көк гыж дінас, мылк-
ыс кыңқи; ортыла доршыс подковыслөн
мед вөлі гыж дорыс паскыджык гыжжөн
визкытөмөн; пјатала дортыс подковыс то-
пөдсө сіз, медым гыж бергөдчан пелбсыс
воіс подков полотна шөрас; гыж бергөдчан
пелбс бөрвылас подковыс нуждсө $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{16}$
вершөк мында. Сіктса вөв дорбичөмјасын
щөкыда подков топдөмјасын унжыкыссо со
кыңқи: чорыда вундалөм көк гыж діно пунктө-
ны кельдөз доновөм подковсө, коді і сотө став
шылөдөмінсө гыжсыс. Тащөм топдөмыд
дөрт, зөв көккө, но јона шыкөдб гыжсө.

Подковыс тувјавсө көк гыж дінас подков
тувјалаи көрттувјөн. Быд көрттув мед петө
көк гыж вөвдорас увдорсаныс $\frac{1}{3}$ куҗта. Сө-
мын медкуҗа мед петас гыжјывсыс, шөрсасыс
да пјатала дорсасыс—улөжык, но мед ста-
выс өтвестывөс. Прісҗажса вөвјасөс дорөм
вылб колбны көрттувјас көк гыж нжда бер-
тыс №№ 7, 8 да 9 медыжыд да медичөт но-
мерјасысжык, көвлывлөны.

Выл пөв дорбны вөвјас квајт вежон бө-
рын. Щөкыджыка дорбны вөвјасөс оҗ
пөҗ сыпондамыј уна көрттув туј роҗјас пон-
даыс гыжјыс вермө чегјасны, а квајт ве-

жоныс дыржык кутны ытыс дорбдмөн ба-
 ра-жб оз поэ, сыпонда, мы|гыжжыс оз вер-
 мы быдмыныс, а топалб. Мыла колана дорбд-
 ны вьлпов, поэб тбдмавны со куцом тбд-

24-d серп. Вбв воцкок гыж. 25 серп. Вбв ббркок
 гыж.

чан торјас серви: кок гыжжыс ыжбб, пратаыс
 жуждаммб, подколыс щелббма, кок гыж дин-
 ыс, стрелкаыс му динсаыс кыпалбма, под-
 ковыс векнамбма, жендаммбма, кбрттувја-
 сыс 1/2 пажыс улынжык гыжеыс.

Абу-кб вьлд да ізја ужалан местаыс да
 кок гыжжыс-кб сылбн јон да бур, зев бур ужыш-
 тны кок гыжжаслы пблзаыс рабб дорббдбг.

Пыр дорддөмыс жона векнөддө кок гыжсө дај сјдн жө омөлтө вөвлыг кок вынсө, подковтөг ужалөмыс жона отсалө кок гыжјыслы вөлаа быдмыны паскавны.

Но дорддөтөм вөлөн ужалігсн колө віқөдны, мед гыжјыс сылөн ез потлы, мывылө і ужавны заводігігөн рашпілалөны кок гыж јывсө гөгөр јонжыка. Кок пьдөсыс нөті оз весавы.

Вөв ужалігөн жона віқөдөны сы вылө, медым гыжјыс ез жона зыртчы, сөмын кызі пондас бырны кок гыж јывсыс вөвлөн жежыд вічыс лібө кок пјата гөгөрыс пондөма гөрдөдны, колө пырыс-пыр гөгөрвоөм бөрын сіјөс дордөдны да кок гыжсө көртавны көтөдөм рузумөн, быд 20-30 минут бөрын сіјөс кіскавны ваөн. Тащөмыркөддөмсө вөчөны 2-3 л.

Оз поз ужөдны дорддөтөг вөвјасөс, кодлөн гыжјыс тыр-нын, вөснө пьдөса да плавкөс, потласөм дорышаөс.

Сіјө вөвјасөс, кодјас мунігас дојдалөны кокнысө, колө дордөдны сізі, медым подковыслөн пыщладор вожјыс јосыс нөті ез вөв петөма ортсыланыс, да сыыс кынзі, медым тајө јосыс вөлі кусынтчөма пыщлаң дај удорланыс. Тащөм керасыс вөвјасөс буржык дорны удор пыщланө нукылтөм јыла подколөн. Кыті дојмалөны кокјасыс, пыржык віқөны көртөдөн.

Воҗа коксө бөрја кокјасөн талалыс вөв-
јасөс дорөдөм нуөдсө сiҗi: бөрја кок гыж
јылыс жеңдөдсө, а подколыслон гыжјыв ме-
стаыс кусынтчө удорлан дэј бөрвылө, под-
колас өтi отворот пыды вөчөны кыкөс, бок-
јасас. Сiҗ-жө, кодыр вөлыс дојдө воҗа под-
ков шыпнас бөр коксө, подколгыс чiнтысөдө
паскыд жужыд отворотсө, кодөнi вiҗсө дој-
мөминыс. Воҗа кокјасө кералыс вөвјаслыс,
дорөны шыпјасө жеңдөдөмөн да воҗлан ку-
сынтөмөн.

Воҗа кок пјатајасө (кодi талалө бөрја
кокјаснас) гыжсө весалигөн колө щөщыда
вундыны стрелкајасө, сыпона, мыј куҗ жу-
жыд пјатајасыс јонжыка керагсөны.

Вөлыслөн-кө гыжјыс потөма куҗала но-
гыс, сек сiҗө помыс вундысөдө гөгыльжын мо-
дсөн, медым сiҗө местадыс гыжјыс оз пук-
гы подкол вылас. Мөд потас помас сiҗ-жө
вөчсө гiҗтөд сыпыдна, мыј пыдна ачыс
трещинаыс, медым ез кылав потасыс вывла-
нө; подколас, гыж вундөм бокјасаныс, вөч-
сө отворотөн. Потөмыс-кө пыдын, зев кола-
на сылыс дорышјасөд воча вурыштны вөс-
нiдiк, подкол тувјалан көрттувјөн. | Потөмсө
вурыштөмыс мунө со кыҗi: потом бокјасас,
вурыштан местадыс, вөлышталөмөн вөчөны
щупөд өтарас i мөдарас, воча щупөд вест-
сө кыз шылаөн вомөн рөҗөдөны рөҗ. Сыбө-

рын керыштöны подкoя тувјалан кöрттув,
шлaпaсö нeуна вöснöдыштöны сijöс, сујöны
роџас, дај помјaссö нуклöдлöны сещöма, ме-
дым кызi позö топыджыка матöдны потöм
щел дорышјaссö. Потöм щеллыс-кö гыжјас
куз да буржыка колö сijöс топöдны, сек та-
щöм потöм вылас буржык пуктыны тащöм
скрепкасö кыкöс. Топöдны-кö тащöм ногнас
пöтöм гыж щелјaссö да оз-кö легчы кок гыж
вежöсыс кодыс быдмö гыжјыс, сек тащöм
потöмсö позö зев лосыда, кокниa бурдöдны.
Потöм гыж вежöссö зев колана быд вежонö
мавтны кујимысöн ланолинöвöј нeбчыдыс ма-
чöн, кодлөн тeчасыс петкöдлöма-нын вылын.

Бура вöв кок дöчöриттöг да нeлучкиa-кö
сijöс доран, оз ещaыс коксö вöвлыс топöд-
лы. дорöмнас топöдöм кокыс зик-жö сещöм,
кущöм мортлы эескыд кöмкот, сапöг: сijö пыр
эескöдö топöдö коксö вöвлыс да щöкыда
вöвјас сыпöнда чотöны. Эескыд дојдыс са-
пöгын да топöдана дорöдöм вöв ковын тор-
јалöмыс сijö, мыј сапöгöс позö пöртчыны, а
дорöм подковсö вöвлыс пöртчыныд оз поз.
Но век-жö ми вермам вылыс паскöдны вöв-
лыс кокгыжсö, кык ногөн: аслыс пöлöс до-
рöдöмөн да аслыс пöлöс весалан ногјасөн
дортöм вöлөн ужалигөн.

Медвочын кык гыж паскöдöмыс нубдсö
сiз: лeсöдöны гöгрöс подков, поперeга крес-

та ветка, код динө клепајтөны кучик, подков-
лы колана ыжда. Сынонда, мыј векнй гыж-
ыслөн топалөма бокјассаыс стрелкаыс, сек,
сылы отсөг могыс пакламо кыоны кујим
жгут, кодөс і пунктөны шөрја да бокса шу-
пөдјасас стрелкасыс; жгут помјассө кок пы-
дөсас кујлысјассө паскөдөны пыдөс пастаыс
да бура кыпөдөны терпентинөн, клеитөны,
ламөдөны пыдөсас. Сіјө вевдорө пунктөны
кучик пыдөс дај подколнас дорөны. Пратјас
улас стрелкаас, мед сіјө оз сісмы да буржы-
ка быдмас, коді коккяа вермө лоны кок то-
пөдигөн, өтыс либө кыкыс вежон кігтөны
неура дөгөд. Тақинас стрелкајасыс паскөдөны
кок гыжсө вөвлыс да топалөм гыжлы се-
төны быдмыныс кушөма сылы колө. Кыкыс
дорөмөн позө леғны быдмыны гыжлы 1-
1¹/₂ см. пастаөз, вель стрелкаыс быдмө пас-
кыд, тыр дај зонвізаа.

Мөд ногөн бурмөдны гыжсө позө дор-
өдтөм вөлөн небыд му вылын ужалігөн.
Ташөм дырјыс бура кок гыжсө небөдөны
көтөдөм рузумөн компресс вөчөмөн, сыбөрын
кок гыжсө неуна весалөны, да пјатала дор-
сө, гыж бергөдчан пельдөсас вөчөны нивта
шупөд сіз, медем гыжјыс верміс паскавны
небыд мүсін вылын ужалігас. Кок гыж ве-
жөссө 2-3 вежоннас мавтөны вылыи виста-
лөм небөдөдан мағөн. Кык төлыс бөрын кок

гджыс пјатала дортыс паскалѝ 1½—2 сан. пачта, кодѝ бурещ тырмана сывылѝ, медым вермѝ ужавны вѝлыс. Ташѝм ногѝн бур дорыслы колѝ велѝдчыны курс вылын, медым бура дорны вѝвјаслыс кокјассѝ. Ташѝм курсјаслс вѝссывлѝдны колхозникјаслы Ленинградса ветеринарнѝ Институтын.

ВѝЛѝС ВѝЛАЛАН НОГ

Вѝв дорѝ пыр колѝ матѝдчыны сѝз, мед вѝлыс адѝс. Матѝдчыны колѝ повтѝг, но пыр-жѝ колѝ вѝдѝдны сы бѝрса. Вѝв дѝнѝ воѝм бѝрын, пырыс пыр-жѝ колѝ сѝјѝс малыштавны гѝгѝрбок, лапкѝдны да поѝд-кѝ нѝшта гѝлѝдыштны щѝка увсѝ, кодѝс вѝвјас зев радејтѝны, сы бѝрын раммѝны. Вѝлыс-кѝ лок да сѝјѝс-кѝ тѝ оној тѝдѝ, колѝ вѝдѝдны сѝјѝ пельјас бѝрса, кодѝ шыгѝдѝдмнас петкѝд-лѝ сѝјѝс, мыј вѝлыс лѝсѝдчѝ куртчыны лѝбѝ чужыны. Мукѝд дѝрјыс ташѝм тѝдчан пасыс мунѝ сѝзѝ, мыј вѝлыс бергѝдчѝ бѝрла дорнас вѝдлалыс мортлаъ лѝбѝ ергѝ пѝвјаснас. Торја-нын јова колѝ вѝдчыны ташѝм вѝвјас дѝнас матѝдчыны конушнаын вѝв сулаланѝнѝ, сыпонда, мыј емѝс најѝ пѝвсын сещѝм вѝвјас, кодјас топѝдѝдны стѝн дорас тѝдѝм мортсѝ да секѝ, кор ѝекытчѝ воштѝены мортыслы, заводѝтѝдны сѝјѝс чужјавин да куртчавны.

Сывылѡ, медым ез ло тащѡм торъяс вид-
лялігѡн, колѡ видлалѡмсѡ нуѡдны ѡѡкѡнѡ-
кѡн јурѡанъс заводѡтны да видлавны пельјас-
сѡ, пельјасѡанъс сѡнјассѡ, сѡнјасѡанъс ныр-
роѡјассѡ, парјассѡ, голъсѡ, спѡна вьвсѡ, ло-
паткајассѡ, пельпом суставјассѡ да с. в. Бок-
ѡанъс вѡлѡс видлалѡм бѡрын, видлалѡанъс сѡ-
јѡс вѡѡѡанъс, сыбѡрын видлалѡны і бѡрѡанъс.
Таѡи видлалѡмѡн мѡјан оз колѡ вѡтѡи видлавтѡм
места, кытѡи ескѡ вѡлі доја-мѡбѡ вѡсана-ин
вѡвлѡн.

Колана-кѡ вѡѡѡдлыны вѡвлыс мунѡмсѡ
сѡјѡс колѡ нуѡдны куѡ повѡдѡн, мед мунас
ас вѡласыс; жеѡыѡ повѡдѡн вермас кажѡт-
чыны мыј сѡјѡ чѡтѡ. Нуѡдѡгѡн оз ков бергав-
ны нуѡѡѡылы да вѡѡѡдны вѡв сѡнјас вылас,
сыпѡнда сувтѡ вѡлыс да бѡрынѡтѡ бѡрвыв.

Вѡвлыс вѡмпыщсѡ видлалѡм вылѡ да ар-
лысѡ тѡѡмалѡм могыс пѡнјассѡ видлалѡм
вылѡ ковмѡ вѡстыны вѡвлыс вѡмсѡ. Унжы-
кысѡ тајѡ вѡчсѡ јѡна кужтѡма—вѡстѡны
вѡмсѡ щѡкасѡ кѡн вѡжнѡѡдлѡмѡн. Сѡерт, та-
ѡѡи вѡжнѡѡдлѡмѡн шѡч вѡв вѡстас вѡмсѡ, кор
тајѡс вѡчныѡ зев кѡкнѡи, улѡын вѡстѡлѡм ног-
јас сѡрѡѡи. Видлалыс-кѡ сулалѡ вѡв шујгала
бокас, сѡкѡи сѡјѡ сујѡ вѡскыѡ кѡсыс кык чун-
сѡ вѡѡ да шѡр чунјассѡ пѡнѡтѡм местѡѡѡыс
вѡвлыс вѡмас да бѡстѡ сылыс кысѡ дај кыс-
кѡ орѡсыс, мыј пѡнда і вѡлыс вѡстѡ вѡмсѡ.

Вом востомыд абу-на тырмана, секи кыв
кутан шор чуьнас кокнидика лептыштоны
кывсө вом калчас вөвлы дај вөлыети паскыда
паскөдө вөлыс вомсө. Вевдорја пињас бур-
қыка видлалөм вылө, колө-кө бергөдөны вөв-
лыс парсө, а увдорја пињсө видлалөм вылө
бергөдөны улдорја парсө. Кывсө кыскигөн оз
ков јона да чорыда кыскыны ылөз, зев кок-
ниа верман орөдны кыв вужсө да чегны кыв
увсыс лысө (33-өд серпас).

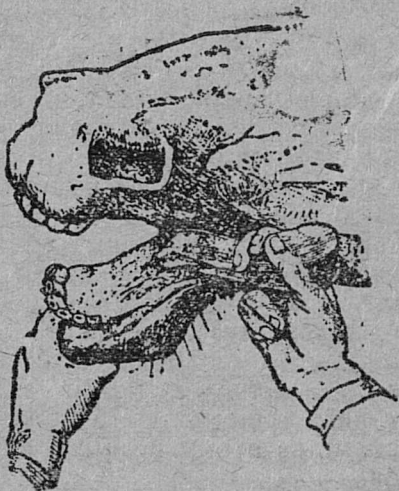
Секи, кор зев колана видлавны вөвлыс
бөрла дорсө кабрөдлыны, либө көртавны да
мукөд, но вөлыс оз сет сјдс вөчныс, чужја-
вө, сек видлалысылөн отсагысыс лептө вө-
лысылыс возза коксө, нугылтө, пижөсөдыс
дај оз лөз сетчөз, кытчөз оз помаг видла-
лөмыс. Тајинас видлалөмыс нөтө абу полана,
сыпонда мыј вөлыс оз вермы чужыны возза
коксө лептөмөн.

ВӨЛӨС КРЕПИТӨМ да ЧӨЛӨдӨМ

Вөвлыс јурсө крепыда кутөм вылө, лбө-
дөны домјас (узда) сјдө тырмана сывылө,
медем вөлыс гөгөрвоис, мыј сылөн став вөр-
чөдчөмыс колө лоны морт шөктөм сертө.

Медем вөлыс омөлжыка бергалис кутөны
поводсө чк шөка увтөыс. Вөвсө-кө лөб до-
мавны кытчө-кө, сек оз ков пөлзүтчыны

домѡн да петля вѡчѡмјасѡн, пѣтѡминѡвомас
пуктѡмјасѡн-да, а сѣ-жѡ і нырјылѡ петляѡн

26-ѡд серп. Вѡв вом вѡдлалѡм.

шыртыштѡмјасѡн, сыпѡнда мы] кыкнан ногыс
вермас лѡны лѡбѡ ныргѡчыс дојмас, лѡбѡ
повѡдыс кывсѡ вундас, вермас-на чегны ныр
лыс.

Кѡдыр ковмас вѡвлы вѡчны кѡрталѡмјас,
мыскавны ранајас, лѡбѡ мукѡд тор, кѡдјас
вермѡны дојдны вѡлѡс, сѣкі лѡб прѡмѣтны уна

пѳлѳс маѳитана торјас. Тајѳ маѳитана торјас
пѳвсас лѳѳны: закрукта пуктѳм, губнѳј клѳѳ-
щјас, цыганскѳј дом да ѳеѳыр кежлѳ туп-
кыѳны сѳнсѳ.

Кыѳі клѳешщѳс, сѳѳ-жѳ-і закруктаѳс 20
мѳнутыс дыржык ѳѳѳны ѳѳѳі оз поѳ, сыпѳнда
мыј вермас сувтны ѳѳрыс. Парсѳ мездѳм бѳ-
рын, закруктаыс кѳѳ клѳешщѳыс, кокнѳѳка
ѳѳралѳны, меѳым бѳр заводѳтѳс ужавны ѳѳрыс.

Ношта-ѳын јѳна маѳитѳ да раммѳѳѳ цыган-
скѳјѳн шусан дом. Сѳјѳ лѳѳ: чал кыза гѳгѳр
да метра куѳа гез да палѳч, куѳтанас 22 26 см.
Сѳјѳс пуктѳны со кыѳі: гезсѳ сујѳны шѳрѳдыс
гѳгѳр ѳѳѳлы ѳѳмас, а помјассѳ нуѳны јур
ѳылас пѳл сѳјтѳыс да кѳртыштѳны сѳѳ, ме-
ѳым пеклаыс ѳѳлі шѳркоѳа зелалѳма. Сыѳѳ-
рын палѳчсѳ сујѳны щѳка бѳксѳныс гез ув-
тас да бергѳѳѳны сѳјѳс сѳѳ, меѳым гез пекла-
ыс пѳндѳс зелавны. Гезсѳ палѳчнас гартѳ-
мыс жеѳѳѳѳ пекласѳ да сѳјѳ зелѳѳѳ ѳѳмка-
лѳчјассѳ. Сыпѳнда јѳна дѳјѳмѳ ѳѳлыслѳн
ѳѳмкалѳчјасыс. щѳктѳ ѳѳѳсѳ раммыны, оз пѳнды
секі четчавны ѳѳлыс. Кодјас закруктанас оз
раммыны, секі цыганскѳј дом ѳтсѳгѳн зев
коки раммѳѳны ташѳм ѳѳј да скѳр ѳѳѳјассѳ.

Цыганскѳј домѳн колѳ пѳлзујтчыны јѳна
ѳѳдчысѳмѳн, сыпѳнда, мыј ѳѳснѳѳжык-кѳ
гезјыс да јѳнжыка лѳѳ зелѳѳѳма гезсѳ, вер-
ман коѳавны ѳѳѳлыс ѳѳмкалѳчсѳ.

Откымын вөвјас зев регыдөн раммёны,
тупкыны-кө најёлыг сіннысө мыјён-кө, кушом-
кө дёраён.

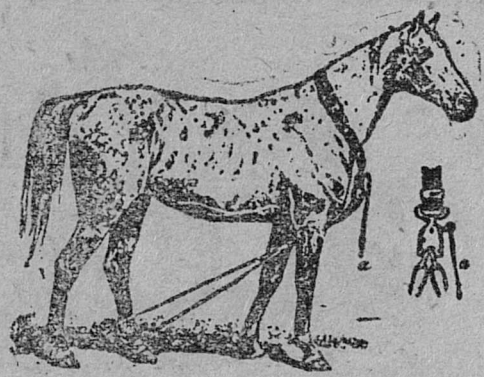
Тырсебдигён-кө көбылаыс јона чужјасө,
сек ужёс чужјалёмыс виқём могыс сылы
пуктёны бёрја кок пјатајасас ременјас, кысаы
нуёдёны кык воқ кок костёдыс да гөгёртё-
дёны кок гөгёрыс, кысаы нуёдёны помјассө
сылі вывляныс. Кокнѣіка гезјён кутыштё-
мён көбылалыг коксө ужыс мынө чужјалёмыс.

Кор көбылаыс да ужыс јона ыжыдөс, сек
вёчёны тырсебдчём вылө торја станок (виқөд
28 өд серпас вылыс).

Сывылө, меды сетчѣс вёлыс дорөдны
ассө, јонжыкасө, кодјас первој-на дорөдны,
велөдём могыс быд луно вөвлыс лептылёны
кокјассө да лапөдёны мыјён-кө кокпыдөсас;
јонжыкасө тајёс колө вёчыны туса сојан сет-
төз. Унжык вёлыс зев кокнѣа велалёны тақі-
нас дорёныныс, но паныдаелёны најө пөвсын
і сещөмјас, кодјасөс воқвылыс вөлі дорёма-
нын да сїјөс најө век-на төдёны либө сешөмөс
і लोकөс чужөмсааныс, кодјасөс дорнысө пөчө
сөмын станокјасын да өшөдёмён.

Некушөм ногөн дөзмыс вөвјасөс дорөм
вылө оз ков домавны, сурја сінө-ні, колчаө,
голөддыс гезјён јона зелөдёмён, сыпөнда,
мыј унаыс овлө вёлыс лесоыгён чегө ассыс
голёныс сурсалысө да вөвјас кулалёны.

Мукд дьрҕыс овло быт лоо коҕодны
 вѳлѳс. Зев уна емѳс вѳлѳс пѳрѳдан ногҕас,

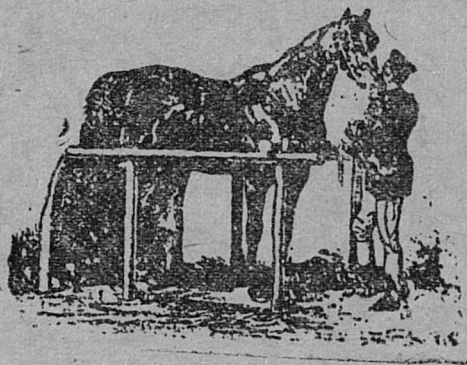

27 серп. Случка дьрҕи вѳлѳс чужҕасѳмыс
 кѳрталѳм

но ми вайѳдам сѳмын роч пѳрѳдан ног, мед-
 са прѳстѳѳ, оз ков јона даҕтысѳм мукд
 торҕасѳн да сѳҕ-жѳ абу јона полана мортлы
 ыи вѳвлы.

Тајѳ ногҕас пѳрѳдѳм вылѳ колѳ гез либѳ
 ремень 8-9 метра куҕта гѳгѳр. Оѳи помас
 сетѳѳ вѳчсѳ пекля, кодѳ пуктысѳѳ вѳвлы голѳ
 вылас пельпомѳҕыс, вѳлая сѳҕсшымьртѳмѳн.
 Увѳрҕја петля помас пуктысѳѳ кольча гезыс
 либѳ кѳрг кольча. Петляҕаҕыс арканыс иусѳ

вѡвлы кынѡм улас да пуктысѡѡ гыжја лек
вежѡсас бѡрја кокас, кѡрталѡм кольча паны
даас, а гыжја лексаыс арканыс муно бѡр да

28 серп. Случка дырјі гырыежык
вѡлѡс пощѡм

нуѡдсѡ кольчаас, а кольчасаыс спіня вылас.
Вѡлыслы јурас пуктѡны дом да кыкнан поводсѡ
нуѡдѡны сјѡ бокѡдыс, кодарас арканыслѡн
кольчаыс, спіна вылас (30-ѡд серпас). Сјѡ
мортыс, коді кѡсјѡ пѡрѡдны вѡвсѡ, сувтѡ
кольчаыс мѡдарлаас, боетѡ ѡтї кіас аркансѡ,
а мѡдас поводсѡ, аркансѡ зелѡдѡ вевдорла-
ныс, а ськѡд щѡщ коксѡ, кытчѡ сјѡс пуктѡ-
ма, поводсѡ зелѡдѡ кольчала дорав јурсѡ ку-

сынтны лѳѳѳчѳм - раѳ. Вѳв оз вермы су-
лавны да регыджыка ламгѳѳѳѳ му вылас
усѳѳм дорыс (29-30-ѳѳ серпас). Сѳѳѳ каднас отса-

№ 29-30 серп. Кыз колѳ вѳв укѳѳѳны

сыгјас мыј вермѳны рышасѳны кутыштѳны
вѳвлыс јурсѳ му дѳнас, а сѳѳ-жѳ лѳчкѳны
сылыс і бѳрла дорсѳ. Колѳ-кѳ, вѳвсѳ домав-
лѳны, кѳртавлѳны. Вѳлыс пыржык водѳ сѳѳѳ
бок вылас кок вылас, код вылѳ лѳсѳѳѳѳма
пѳрѳѳѳѳѳѳ, сыпонда вѳлѳс пѳѳѳ кѳѳны кѳѳ
кодар боксаыс. Мыј колѳ вѳлѳс вѳѳѳѳм бѳ-
рын, мездалѳны гартлѳмгыс да куѳ повод
јылыс лѳѳѳны вѳлаа четчыны. Пырыстѳм
пыр-жѳ сѳѳѳ боксѳ, код вылын кујлѳ вѳлыс,
ыралѳны іѳасѳн, меѳым бѳр пондас ужавны
вѳрыс сылѳн.

Көт-і тащом ногнас пөрөдөмыс абу полана, но век-жө овлоны шочынк омөл торјас, мыј понда јонв ковтог вөлөс пөрөдны оз щөктыны.

СОВХОЗЈАСЫН да КОЛХОЗЈАСЫН ВУЖА- НА ВИСӨМЈАСКӨд ВЕРМАГАН МЕРАЈАС

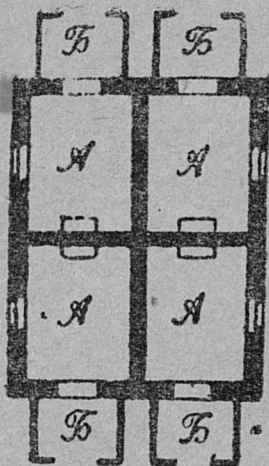
Быд вөв, коді сурө совхозө ыбө колхозө, јонжыкасө, бостөма-кө сјө бокуе төдтөм вөв, колө воэвылыс јөртны изоляторө, а нө-кор оз ков өтувтны мукөд вөвјаскөд да щө-кыджыка виөддывлыны сјөс. Сыкөд щөш поөө вөчывлыны сылы маљдејнөн видлалөм, озө-ө вис сјө вөлыс тыдавтөм сап висөмөи. Изолаціяө сүјөны виөан вөвјасөс-і, висмас-кө сјө вужана висанөн. Ферт, буржык лөб, век-кө местаыс, қоөвиөа вөвјасө торјөдны ко-нушынаыс, сыпонда, мыј нафөјтчыны поөө вөв оланіныс зараөйтчөма-һин. Көні сулалө висыс вөлыс, висөмсө вијөм могыс сулалан-інсө фөэинфөкціяалөны. Фөэинфөкціяыс, вөв-лыс оланінсө весалыөыс, дөнтөмжык торјас-сө бырөдыөыс да висөмјассө вијыснас, колө вөфөйтчынысө төдыс спөциалистјаслы, —кодјас төдөны сјө үжсө.

Вужана висөмјас помыө-кө вөв кулө, то сјөс колө кыскыны торја индөм сывылө мес-таө да гуавны. Тащөм клафбшөсө колө вөч-

ны мылкја, косод, вылын местао. Сіјос коло
пощны да гогбрыс перјыны гу.

Кущом трупјасо кыскалом выло зев ко-
лана мед вөлі торја телега, сомын сывыло.

Телега выло кулом
трупсо совттоз коло
пуктыны нщ либо рас
увјас, да лептавыны му
медым вірыс, коді візув-
то телега вылас оз ві-
рөсты телегасо да оз
летчы мунап туј выло-
чыс. Кладбіщо выло-
вотоз вөв ө лежалоны,
а телегасо кладбіщо
вылас пыртөны јоз вы-
нөн. Кулом трупсо
гуалоны не ешажык
3 аршып пыднао да
пырыстөм - пыр тыр-
төны муөн. Јөзыс код-
јас гуалоны трупсо,
гуалом бөрас ставыс
мысөны кіјаснысө мај-
төгөн, да нөшта - на
мысөны карболовөј
кіслота сорасөн, либо
сулемаөн, либо мукөд де-
зинфекціја вөчан
средствојасөн.

31-й серп. Вөв тырсөд-
чанін (изолятор) А--стојло
(сулаланін). Б— халат-
јаслы дезинфекціја вөч-
ны сорасјас вічанін.

Тажо мерајассыс кыңаи нощта уна ембе
мерајас вужан висомкөд тышкасомын. Тащом
мерајаснас төдмасом выло, поңо төдмасны
вужан висомјас жылыг гижом руководствоме.

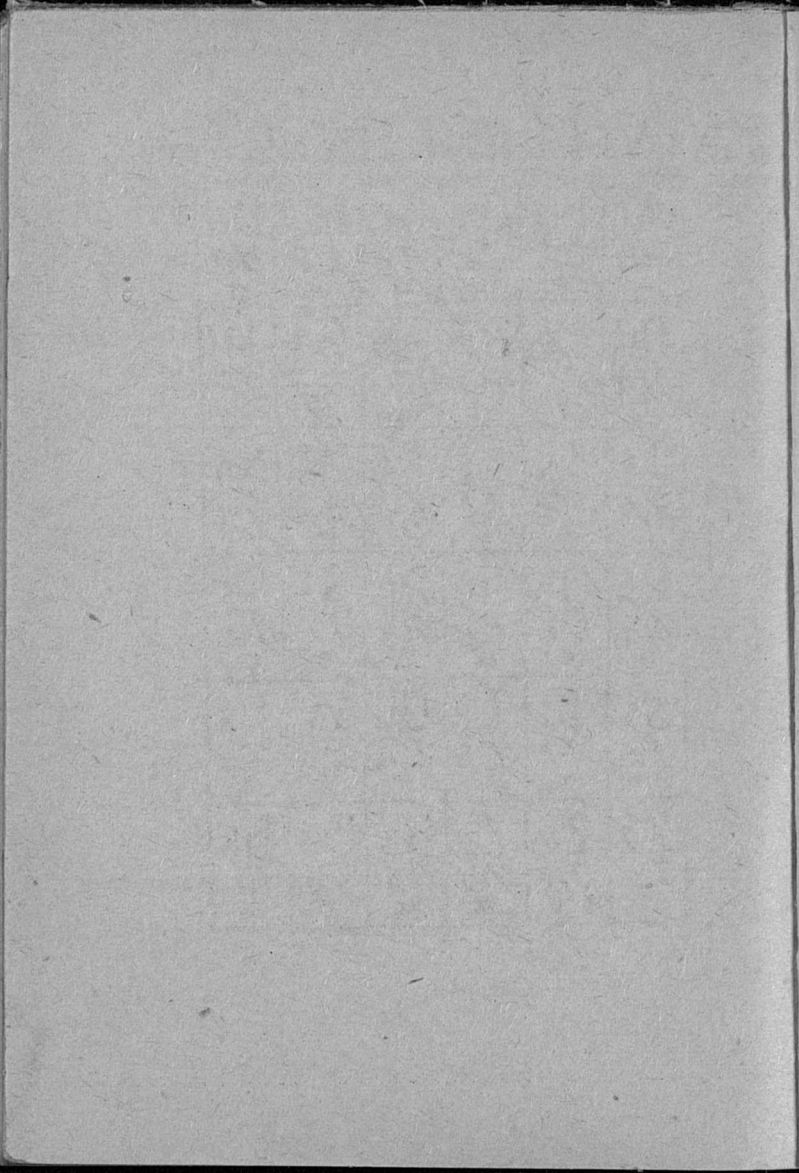
Инв. № 4571.

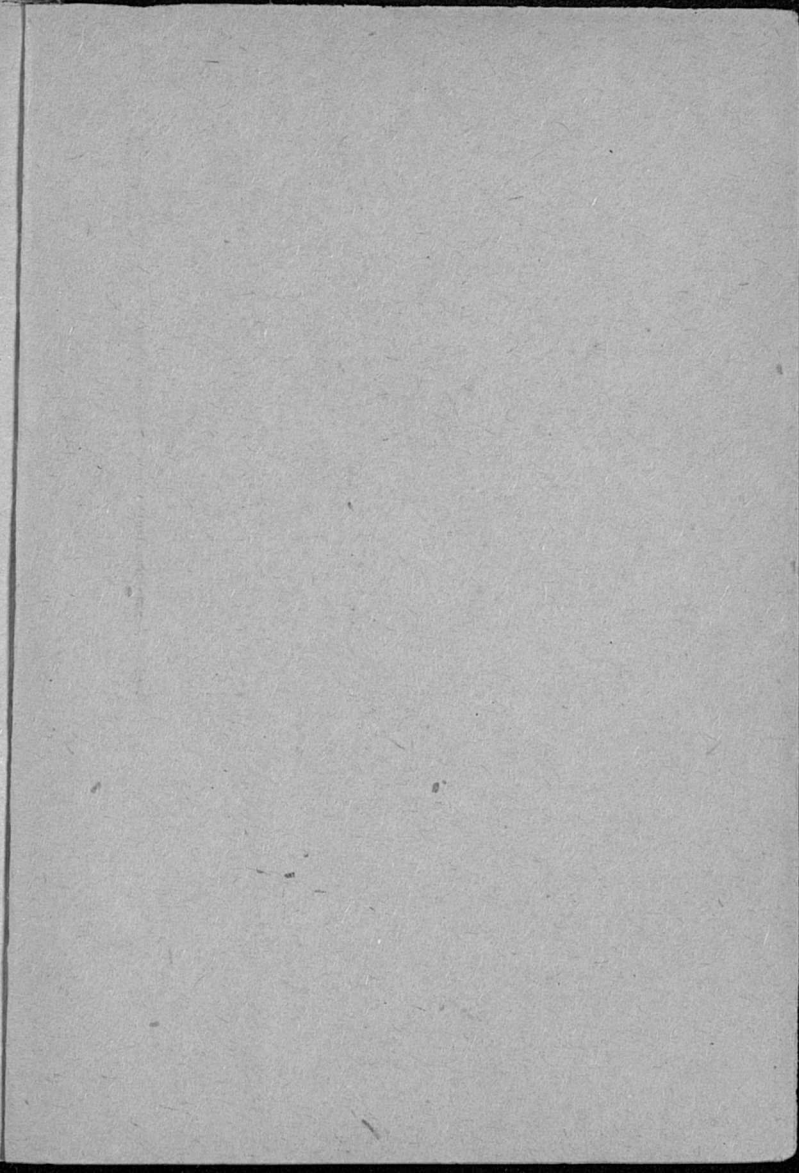
Ст. ф. 62×94, 1/32, 132,920 зн. 2,8 п. л.

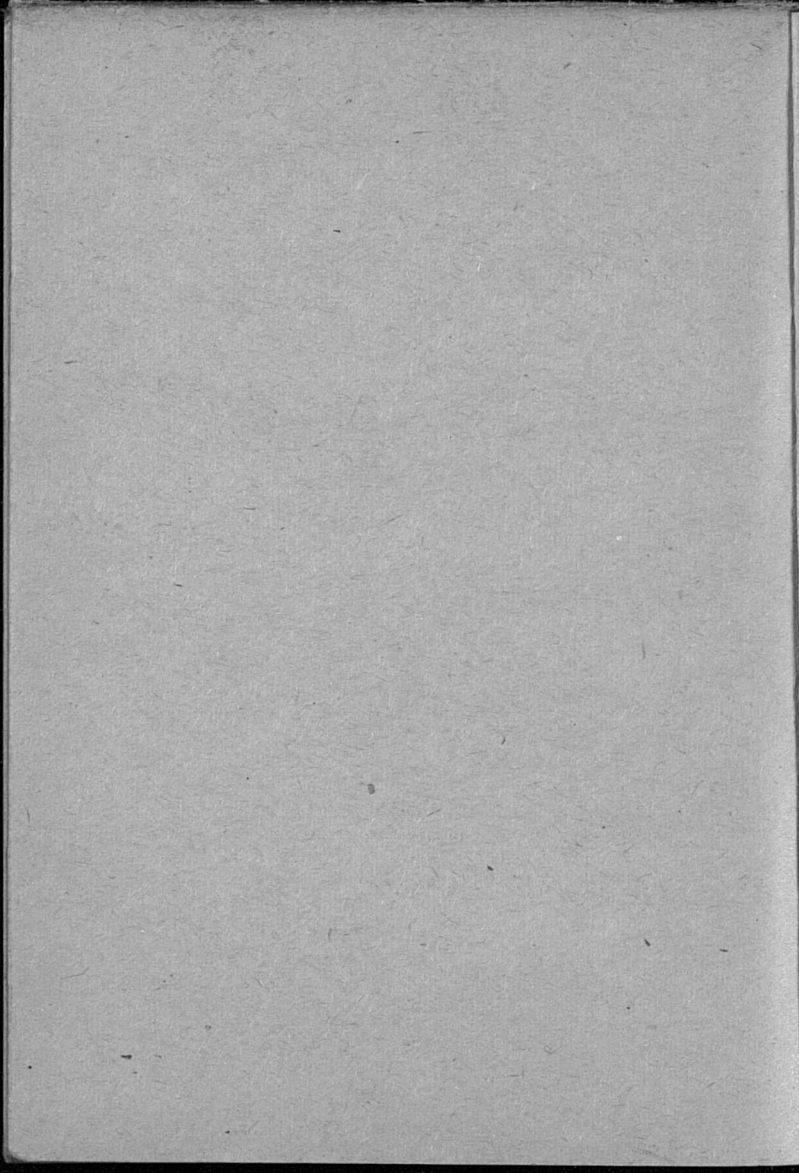
Vbl komi altavit

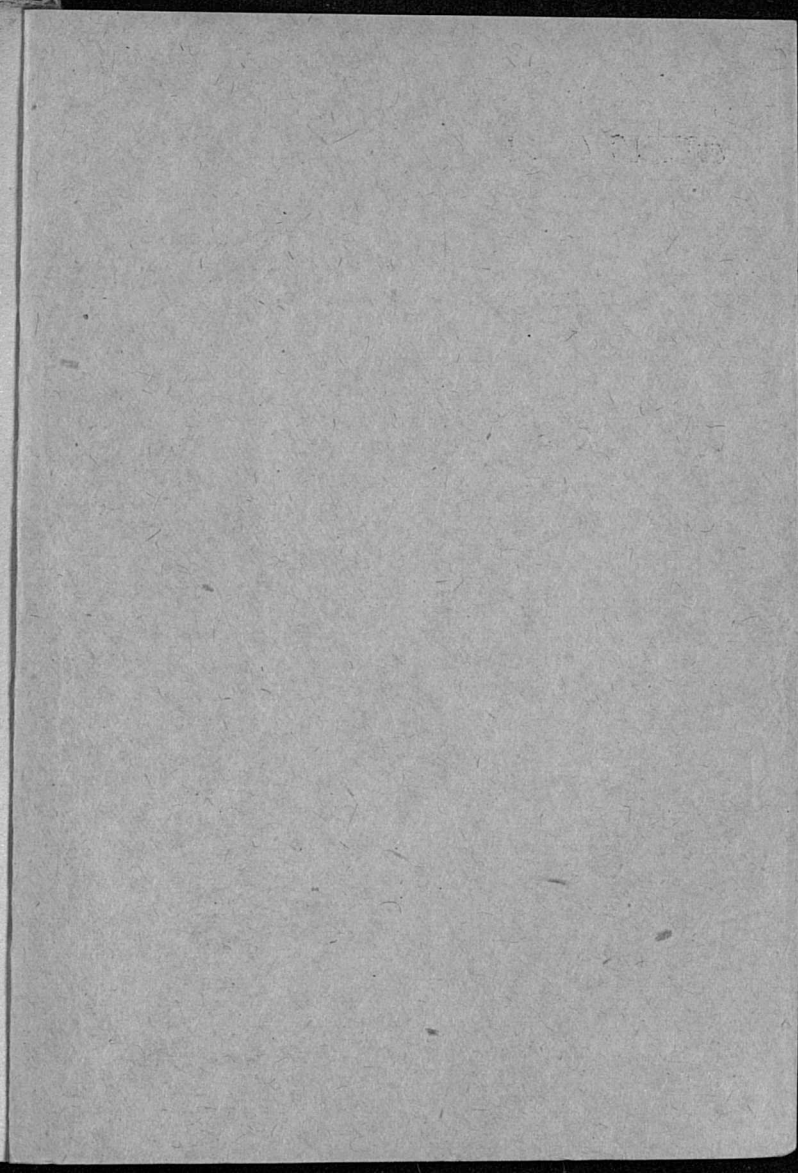
Aa Aa A	Bb Bb b	Cc Cc c	Çç Çç ç	Ee Ee e	Dd dd d
Dd dd d	Ee Ee e	Əə Əə ə	Ff Ff f	Gg Gg g	İi İi i
Jj Jj j	Kk Kk k	Ll Ll l	Ll Ll l	Mm Mm m	Nn Nn n
Nn Nn n	Oo Oo o	Pp Pp p	Rr Rr r	Ss Ss s	Ss Ss s
Ss Ss s	Tt Tt t	Tt Tt t	Uu Uu u	Vv Vv v	Xx Xx x
Zz Zz z	Zz Zz z	Zz Zz z	33 33 3	33 33 3	bb bb b

ДОНЫС 40 УР

2039

	Коми-3
	1-265